

Editör
YÜKSEL TAŞKIN
Siyaset

İletişim Yayınları 2067 • Araştırma-İnceleme Dizisi 345

ISBN-13: 978-975-05-1652-8

© 2014 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2014, İstanbul

EDITÖR Kerem Ünüvar

KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI Yeşiller Partisi milletvekilleri Petra Kelly ve Gabriele Gottwald, Amerika'nın Nikaragua'daki politikalarını destekleyen ve bir önceki hafta Nikaragua'da öldürülen Barış Gücü görevlisi Albrecht Pflaum'un ölümünden sorumlu tuttukları şansölye Helmut Kohl'u Federal Almanya parlamentosu oturumunda protesto ediyorlar, 4 Mayıs 1983, © Bettmann/CORBIS

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Remzi Abbas

DİZİN Ayla Karadağ - Merve Öztürk

BASKI ve CILT Sena Ofset • SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

İletişim Yayınları • SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

Editör
YÜKSEL TAŞKIN

Siyaset

Kavramlar, Kurumlar, Süreçler

Yazarlar

(Soyadlarına göre alfabetik sırayla)

AHMET MURAT AYTAÇ • EVREN BALTA
TANIL BORA • MENDERES ÇINAR
AHMET DEMİREL • SEZGİ DURGUN
AHMET İNSEL • METE KAAAN KAYNAR
ALEV ÖZKAZANÇ • YÜKSEL TAŞKIN
ÇAĞDAŞ ÜNGÖR • MURAT YÜKSEL

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

YÜKSEL TAŞKIN	15
---------------------	----

SİYASET NEDİR?

YÜKSEL TAŞKIN	19
SİYASET NEDİR?	22
Hükmetme sanatı ve devlet yönetme etkinliği olarak siyaset	23
□ Platon (M.Ö. 427-347)	25
□ İşlevselcilik	26
□ Nizamülmülk (1018-1092)	26
□ Konfüçyüs (M.Ö. 551-479)	27
□ Federalistler	28
İktidar elde etme ve azamileştirme etkinliği olarak siyaset	29
□ Niccolo Machiavelli (1469-1527)	29
□ Sosyal Darwinizm	30
Güvenlik ve çıkar odaklı, zorunlu bir etkinlik olarak siyaset	30
□ Hobbes ve Locke	31
Ahlâki ve kamusal bir etkinlik olarak siyaset	32
□ Aristo (MÖ 384-322)	33
□ Thomas More (1478-1535)	34
□ Jean-Jacques Rousseau (1712-1778)	35
Uzlaşma ve çatışma sarkacında siyaset	36
□ John Stuart Mill (1806-1873)	38
SİYASAL ÇALIŞMALAR FARKLI YAKLAŞIMLAR	39
Geleneksel felsefi yaklaşım	39
Siyasal bilimlerin görkemli yükselişi ve beklenmedik gerileyişi	43
□ Davranışçılık	43
Eleştirel siyaset teorisi yoluna devam ediyor	45

MODERN SİYASAL HAYAT: KURUMLARIN DOĞUŞU VE KÜRESELLEŞMESİ

YÜKSEL TAŞKIN	49
CUMHURİYET: HALK EGEMENLİĞİ KAVRAMIYLA BULUŞMADAN ÖNCE	53
KRALLARIN DANIŞMA KURULLARINDAN MODERN PARLAMENTOLARA	54
AMERİKAN DEVRİMİ: HALK EGEMENLİĞİ FİKRİYLE	
HARMANLANAN CUMHURİYET	56
□ Federalistler, Anti-Federalistler	58
1789 FRANSIZ DEVRİMİ: EŞİTLİK, ADALET VE	
KARDEŞLİK MEŞALESİ ESKİ KITA'DA	59
LATİN AMERİKA'DA BAĞIMSIZLIK DALGASI: BATI-DIŞI DÜNYADA BİR İLK	61
□ Simon Bolivar (1783-1830)	62
DEVİRİM ATEŞİ AVRUPA'DA (1789-1848)	63
□ Maximilien Robespierre (1758-1794) ve Jakobenler	64
□ Napolyon Bonapart (1769-1821)	65
YOKSUL AMA MUTLU ÜÇÜNCÜ DÜNYA SAHNEDE	72
SOĞUK SAVAŞ'IN BİTİŞİ VE	
KÜRESELLEŞME KISKACINDA DEMOKRATİKLEŞME	76

Siyasal İdeolojiler

İDEOLOJİ

TANIL BORA	81
FİKİRLER BİLİMİ OLARAK İDEOLOJİ	84
YANLIŞ BİLİNÇ OLARAK İDEOLOJİ VE MARX	85
MANNHEİM: İDEOLOJİ KAVRAMININ "NORMALLEŞMESİ"	87
□ İdeoloji	87
□ İdeoloji ve "yanlış bilinç"	88
İDEOLOJİLER-ÜSTÜLÜK İDDİASI VE İDEOLOJİ KORKUSU	89
□ İdeoloji tipleri	89
TEMSİL, YANSIMA, PRAXİS	92
□ Mâdunlar ve ideoloji	94
GÜNDELİK VE SIRADAN İDEOLOJİ	95
□ İdeolojinin üç uğrağı	95
□ Doktrin	96
□ Organik ideoloji	96
□ Zihniyet	97
□ "Yenikonus"	98
PROPAGANDA, "BEYİN YIKAMA"	98
FAŞİZM VE İDEOLOJİ	99
□ Psikanaliz ve ideoloji	99
EGEMEN İDEOLOJİ	101
□ Siyasal ideoloji	102
İDEOLOJİNİN KISKACI MI?	102

DÜNYA GÖRÜŞÜ VE İDEOLOJİ

AHMET MURAT AYTAÇ.....	105
İDEOLOJİ TANIMININ ÖGELERİ.....	109
□ Negatif ve pozitif özgürlük.....	112
LİBERALİZM.....	112
Klasik liberalizm.....	113
Sosyal liberalizm.....	114
Neoliberalizm.....	115
□ Rawls ve Farklılık ilkesi.....	115
□ Neoliberalizmin “kurucuları”.....	116
MUHAFAZAKÂRLIK.....	116
□ Gelenekçilik.....	117
Geleneksel muhafazakârlık.....	118
Yeni muhafazakârlık.....	119
SOSYALİZM.....	120
Marksizm.....	121
□ Sınıf.....	123
Sosyal demokrasi ve komünizm.....	124
Yeni sol.....	126
ANARŞİZM.....	127
FAŞİZM.....	129
EKOLOJİZM.....	130
FEMİNİZM.....	131
İDEOLOJİLERİN EVRENSELLİĞİ SORUNU.....	133
İDEOLOJİLERİN GELECEĞİ.....	135

Siyasetin Örgütlenmesi

DEVLETİN ÖRGÜTLENMESİ

ALEV ÖZKAZANÇ.....	139
KURAM VE YÖNTEME DAİR.....	142
“DEVLET” NEDİR?.....	143
Devlete geçiş sorusu.....	143
□ Zorun rolü.....	144
Devlet, adalet ve mülkiyet.....	144
FARKLI DEVLET BİÇİMLERİ: MODERN DEVLET ÖNCESİ DEVLETLER.....	145
MODERN DEVLET: DEVRİM, EGEMENLİK VE KAPİTALİZM.....	147
Modern devletin doğuşu.....	147
□ Machiavelli ve siyasi iktidar.....	147
□ Hobbes'da egemenliğin hakları.....	148
Modern kapitalist ulus-devlet.....	149
<i>Kapitalist devlet</i>	149
<i>Araçsalcı yaklaşım</i>	149
<i>Yapısalcı yaklaşım</i>	150
<i>Stratejik-ilişkisel yaklaşım</i>	151

Devletin kurumsal biçimi.....	151
<i>Ulus-devlet</i>	151
□ Savaş ve sömürgecilik.....	152
<i>İdari denetim ve ulus-oluşumu</i>	153
□ Weber'e göre devlet.....	154
<i>İdari-bürokratik aygıt olarak devlet</i>	154
<i>Hukuk devleti</i>	155
□ Devlet aklı.....	156
<i>Ataerkil devlet</i>	156
Siyasi mücadeleler: Devrim, demokrasi ve yurttaşlık.....	157
<i>Modern devlet ve hegemonya mücadelesi</i>	158
<i>Devrim</i>	159
<i>Yurttaşlık ve demokrasi</i>	161
<i>Kamusal alan ve sivil toplum</i>	162
MODERN DEVLETİN KİYISINDAKİ BİÇİMLER	163
Reel sosyalist devlet.....	163
Sömürge devlet.....	165
Tutmamış devlet.....	166
MODERN DEVLETİN GELECEĞİ	166
□ Biyo-iktidar ve imparatorluk.....	167

SIYASAL ŞİDDETİN ÖRGÜTLENMESİ

EVREN BALTA.....	171
GİRİŞ	174
DEVLET VE ŞİDDET	175
Devletin meşru şiddet tekeli.....	175
□ Vatandaşlık hakları ve savaş.....	175
Şiddet tekelinin siyasal etkileri.....	176
DEVLETİN BASKI AYGITLARI	177
Orduların yapısı ve zorunlu askerlik.....	177
□ Vicdani ret.....	177
□ Militarizm.....	178
Orduların işlevleri.....	178
□ Pretoryanizm.....	180
Askeri darbeler ve orduların sivil denetimi.....	181
□ Türkiye'de askeri darbeler.....	181
□ Çalışma evleri.....	184
Polis ve iç düzenin tesisi.....	184
□ Uluslararası polis.....	186
Hukuk devleti, polis devleti?.....	186
DEVLET BASKISININ BİÇİMLERİ VE NEDENLERİ	188
□ Soykırım ve siyasi kırım.....	189
KURUMSALLAŞMIŞ DEVLET DIŞI BASKI AKTÖRLERİ	190
Mafya.....	190
İşyancı gruplar ve iç çatışma.....	191
□ Şiddet aktörlerinin sınıflandırılması.....	191
□ İç savaş oranları.....	192
Terörizm.....	193

SİYASAL ŞİDDETİN ÖRGÜTLENMESİNDE YENİ EĞİLİMLER	194
İnsani müdahale ve uluslararası aktörler	194
Güvenliğin özelleşmesi ve özel ordular	196
Profesyonel ordu	197
SİYASAL ŞİDDET VE TOPLUMSAL CİNSİYET	198

DEMOKRASİ

MENDERES ÇINAR	203
□ Siyasal rejim	206
KAVRAM VE PRATİK OLARAK DEMOKRASİNİN KÖKENİ VE TARİHSEL EVRİMİ	207
Antik Yunan <i>Demokratiası</i>	207
□ Polis ve devlet.....	208
□ Ostrakismos.....	209
Feodalizmin katkısı	210
□ Feodalite ve temsil.....	211
Demokrasinin liberal paradigması	212
Demokrasinin liberal hükümet biçimi	214
□ İktidarı sınırlandırma mekanizması olarak siyasal katılım.....	216
Liberal hükümetin demokratikleşmesi ve demokratik katılımın liberalleşmesi	217
□ Hukukun üstünlüğü.....	217
TÜRKİYE'DE DEMOKRASİ	221
DEMOKRASİ MODELLERİ	224
Seçkinci/liberal demokrasi	224
Çoğulcu demokrasi	226
Katılımcı demokrasi modeli	228
□ Siyasal katılım.....	229
Temsil sorunları ve demokrasiyi “doğrudanlaştırma” çabaları	230
DEĞİŞEN SİYASET VE YENİ DEMOKRASİ MODELLERİ	233
□ “Geri-çağırma”.....	233
Müzakereci demokrasi	235
Agonistik demokrasi	239
Global/kozmopolitan demokrasi	241
SEMPYOM İLE HASTALIK ARASINDA POPÜLİZM	242
□ Popülist siyasetin sınırları	243
MODERNLEŞME OLARAK DEMOKRATİKLEŞME	244
□ Demokratikleşme ve İslâmlaşma	245

SİYASETİN TOPLUMSAL AKTÖRLERİ

MURAT YÜKSEL	251
SİYASİ AKTÖR MÜYÜM?	254
□ Bireysellik.....	256
SİYASAL AKTÖR OLARAK BİREY	256
□ Yapısalcılık.....	257
□ İlişkiselcilik (relationalism).....	258
SİYASAL YAŞAM İÇİNDE KÜÇÜK GRUPLARIN YERİ VE ÖNEMİ	258
BASKI VE ÇIKAR GRUPLARI	259

BASKI VE ÇIKAR GRUPLARININ KULLANDIĞI YÖNTEMLER	261
Doğrudan baskı yöntemleri.....	262
Doğrudan ve açık baskı yöntemi olarak lobcilik.....	262
Dolaylı baskı yöntemleri.....	263
TOPLUMSAL SINIFLARA DAYALI BASKI GRUPLARI	264
İŞÇİ SENDİKALARININ DOĞUŞU VE GELİŞİMİ	264
TÜRKİYE'DE İŞÇİ SINIFI HAREKETİ VE SENDİKALAR	266
□ Vesayet sendikacılığı.....	268
İŞVEREN/SERMAYE ÖRGÜTLERİ	271
□ Karl Polanyi (1886-1964).....	271
ULUSLARARASI BASKI GRUPLARI	274
TOPLUMSAL HAREKETLER	275
TOPLUMSAL HAREKET SENDİKACILIĞI	277
SİYASAL BİR AKTÖR OLARAK ORDU VE ASKERLER	279
□ Charles Tilly (1929-2008).....	280
□ Gaetano Mosca (1858-1941).....	281

ANAYASA, YASAMA, YÜRÜTME VE YARGI

METE KAN KAYNAR	285
□ Anayasa Bloğu.....	288
GİRİŞ	288
ANAYASA NEDİR?	289
□ Çerçeve anayasa.....	289
□ Kazüistik anayasa.....	289
□ Magna Carta Libertatum (Büyük Özgürlükler Sözleşmesi).....	290
□ Yumuşak anayasa.....	291
□ Katı anayasa.....	291
□ Hegemonya.....	292
Anayasalar, siyaset, iktidar ilişkileri ve hegemonya	292
□ Aslı kuruculuk ve türev kuruculuk.....	293
Anayasaların değiştirilmesi	296
□ Uluslararası sözleşmeler ve anayasa.....	297
OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E TÜRKİYE'DE ANAYASALAR	299
1876 Anayasası	299
1921 Anayasası	300
1924 Anayasası	301
1961 Anayasası	303
□ Meclisin bilgi edinme ve denetim yolları - 1: SORU.....	306
1982 Anayasası	306
□ Bicameralism & Unicameralism.....	307
YASA YAPMA (YASAMA-TEŞRİİ)	308
YASAMA ORGANLARI, PARLAMENTOLAR (MECLİSLER)	309
□ Meclisin bilgi edinme ve denetim araçları - 2: GENEL GÖRÜŞME.....	309
□ Meclisin bilgi edinme ve denetim araçları - 4: GENSORU.....	310
MECLİSLERİN İŞLEVLERİ	310

TÜRKİYE'DE YASAMA: MECLİS NASIL KANUN YAPAR?	311
□ Türkiye'de parlamento	311
□ Meclisin bilgi edinme ve denetim araçları - 5: MECLİS SORUŞTURMASI	312
□ Meclis'in bilgi edinme ve denetim yolları - 3: MECLİS ARAŞTIRMASI	312
YÜRÜTMENİN YASAMA KARŞISINDA GÜÇLENMESİ:	
YÜRÜTME ORGANINI ÖN PLANA ÇIKARTAN SÜREÇLER	313
PARLAMENTO, OY BASKISI, POPÜLİZM VE ÇİFT MECLİSLİLİK	315
□ Tüzük	316
□ Yönetmelik	316
□ Yönerge	316
□ Yasama dönemi & yasama yılı	317
□ Birleşim & oturum	317
YÜRÜTME (İCRÂ)	319
Parlamentar hükümet sistemi	319
Başkanlık hükümet sistemi	320
Yarı başkanlık hükümet sistemi	322
Türkiye'de hükümet sistemleri	323
YARGI (KAZÂ)	325

Siyasal Partiler ve Siyasal Süreçler

SİYASİ PARTİLER VE PARTİ SİSTEMLERİ

<i>SEZGİ DURGUN</i>	335
SİYASİ PARTİ NEDİR?	338
SİYASİ PARTİLER HANGİ İŞLEVLERİ ÜSTLENİRLER?	338
Temsil	338
□ Siyasal partilerin doğuşu	339
Meşruiyet	340
Siyasal toplumsallaşma ve öğrenme	340
Yönetici kadroların, liderlerin seçilmesi, yerel ve merkezi yönetimlerin üstlenilmesi	341
PARTİ TİPOLOJİLERİ	341
□ Oligarşinin tunç yasası	341
Elit (seçkin tabanlı) partiler	342
Kadro partileri	342
Kitle partileri	342
Yeni tipolojiler	344
□ Kartel parti	345
□ Medya partileri	346
PARTİ SİSTEMLERİ	346
Tek partili sistemler	347
Totaliter tek parti sistemleri	347
Otoriter tek partili sistem	348
Hâkim parti sistemleri	349
İki partili sistemler	350

Çok partili sistemler.....	351
<i>İlimli çok partili sistemler</i>	351
<i>Kutuplaşmış çok-partili sistemler</i>	352
SİYASAL PARTİLERİN GELECEĞİ?	352
SİYASİ PARTİLERE RAKİP FARKLI TOPLUMSAL-SİYASAL AKTÖRLER?	353

TEMSİLİYET VE SEÇİMLER

AHMET DEMİREL - SEZGİ DURGUN.....	355
□ Dolaysız ve dolaylı temsil.....	358
TEMSİL NEDİR?	358
TEMSİL EDEN İLE TEMSİL EDİLEN İLİŞKİSİ VE TEMSİL MODELLERİ	359
Vesayet/mütevelli modeli	359
□ Elitizm.....	359
□ Faydacılık.....	360
Delegasyon modeli.....	360
Vekâlet modeli.....	360
Benzerlik modeli.....	361
□ “Dezavantajlı gruplar”	361
SEÇİM NEDİR?.....	362
□ Çoğulculuk.....	363
Siyasi seçimler ve fonksiyonları.....	365
□ Çeşitli ülkelerde oy kullanma hakkına dair hükümler.....	365
<i>Aşağıdan yukarıya işleyen bir mekanizma olarak seçim</i>	366
<i>Yukarıdan aşağıya işleyen bir mekanizma olarak seçim</i>	366
SEÇİM SİSTEMLERİ.....	367
Çoğunluk sistemleri.....	367
□ Politik kampanyalarda imaj yönetimi	367
<i>Tek adaylı çoğunluk sistemleri</i>	368
<i>Dar bölge çoğunluk sistemi</i>	368
<i>İki turlu seçim sistemi</i>	368
<i>Alternatif oy</i>	369
<i>Çok adaylı çoğunluk sistemleri</i>	370
<i>Partiye dayalı liste usulü çoğunluk sistemi</i>	370
<i>Adaya dayalı liste usulü çoğunluk sistemi</i>	370
Nispi temsil sistemleri.....	370
<i>Liste usulü nispi temsil sistemi</i>	371
□ Milli Bakiye Sistemi	372
Karma sistemler.....	373
<i>Karma üyeli orantılı seçim sistemi</i>	374
SEÇİM SİSTEMLERİYLE BAĞLANTILI DİĞER KONULAR	375
Seçim çevresi büyüklükleri.....	375
Tercih hakkı.....	376
Seçim barajları.....	376
<i>Ülke barajı</i>	376
<i>Seçim çevresi barajı</i>	377
□ Yüzde on barajı sonuçları nasıl etkiler?.....	377
ORANTISIZLIK DERESESİ	378

MEDYA VE SİYASET

ÇAĞDAŞ ÜNGÖR.....	381
GİRİŞ	384
KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI: TARİHSEL GELİŞİM	384
□ Marshall McLuhan (1911-1980).....	386
MEDYA VE SİYASİ REJİM TİPİ	387
□ Jürgen Habermas (d. 1929) “Kamusal Alan”.....	387
□ Gazetecilik meslek etik ilkeleri.....	388
BATI DEMOKRASİLERİNDE MEDYA	389
□ Propaganda.....	389
□ Noam Chomsky (d. 1928).....	390
21. YÜZYILDA MEDYA VE SİYASET İLİŞKİSİ	391
□ Kültür emperyalizmi.....	391

SİYASET, İKTİSAT VE İKTİSAT İDEOLOJİSİ

AHMET İNSEL.....	395
EGEMEN İDEOLOJİNİN ORTADİREĞİ	398
□ Piyasa.....	399
İKTİSAT İDEOLOJİSİNİN SİMGELERİ	400
□ Piyasa ve pazar.....	402
LİBERALİZM, MARKSİZM VE İKTİSAT	403
MODERN TOPLUMUN DOĞMASI	405
□ İktisat ve piyasanın toplumdaki özerkleşmeleri.....	406
İHTİYAÇLAR SORUNU	407
NEDRET TOPLUMU EFSANESİ	409
□ İlkel insan ve faydacılık.....	411
HARCAMA KAVRAMI	414
İKTİSADİ BİREY VE TOPLUMSAL KİŞİ	417
□ Neoklasik iktisat ve iktisadi insan: Doğal düzen tasarımı.....	418
□ Piyasa toplumunun ilmi hali: Mikroekonomi.....	420
İKTİSADİ ALANDA TOPLUMSALLIK	420
ARMAĞAN VE KARŞI-ARMAĞAN İLİŞKİSİ	422
ARMAĞAN-ÖRGÜT İLİŞKİSİ	425
ÜRETİMLE YABANCILAŞMA VE YARATICILIK	426
□ Neoklasik kuramın egemenliğinin iki kaynağı.....	430
ÖZGEÇMİŞLER	435
DİZİN	439

Siyaset Nedir?

YÜKSEL TAŞKIN

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Siyaset nedir?
  - Hükmetme sanatı ve devlet yönetme etkinliği olarak siyaset
  - İktidar elde etme ve azamileştirme etkinliği olarak siyaset
  - Güvenlik ve çıkar odaklı, zorunlu bir etkinlik olarak siyaset
  - Ahlâki ve kamusal bir etkinlik olarak siyaset
  - Uzlaşma ve çatışma sarkacında siyaset
- Siyasal çalışmalara farklı yaklaşımlar
  - Geleneksel felsefi yaklaşım
  - Siyasal bilimlerin görkemli yükselişi ve beklenmedik gerileyişi
  - Eleştirel siyaset teorisi yoluna devam ediyor

*"Hiç kimse bir ada değildir.
Ne de bütünüyle kendisi,
Her insan kıtanın bir parçasıdır..."*

– John Donne, 1624

"Toplum diye bir şey yoktur. Tek tek erkekler, kadınlar ve aileler vardır."

– Margaret Thatcher, Britanya Başbakanı, 1987

SIYASET NEDİR?

Büyük İskender'in (M.Ö. 356-323) "hükmettiği" denizlerde korsanlık yapma cüretini gösteren birisini yakalayıp karşısına getirirler. İskender ona, "Neden korsanlık ediyorsun?" diye sorar. Bunun üzerine korsan, "Benim sadece bir gemim var, hırsızlık yaptığım. Oysa siz koca bir hırsız çetesine sahipsiniz!" der. Bu hikâyeyi bize aktaran anlatıcıya göre, dünyevi bir etkinlik olarak devlet yönetimi veya siyaset, içinde ahlâki bir değer barındırmayan, çıkar odaklı bir etkinliktir. Böylesine olumsuz bir siyaset anlayışına sahip olanlar kendi içlerinde, siyasal etkinlikten bütünüyle uzak duranlar veya mecburen katlananlar diye ikiye bölünebilirler.

Çok eski tarihlerden günümüze kadar siyasete olumsuz nitelikler atfetmek oldukça yaygın bir eğilimdir. Bu eğilimin tam karşındaysa belli bir siyaset anlayışını olumlayan, asıl sorunun "sahici siyaseti" var edemememizde olduğuna inananlar yer alırlar. Bu görüşe göre siyasetin kirliliğinden yakınların varlığı, siyasetin olumsuz bir etkinlik olduğunu değil, sahici siyasetin yaşama geçirilemediğini gösterir. "Siyaset nedir?" sorusuna, yukarıda özetlenen en olumlu ve olumsuz tanımların arasında bir yerlerde yanıt verenler de vardır. Aşağıdaki bölümlerde bu tanımları ele almadan önce, gündelik hayatta karşımıza çıkabilecek bir örnekten yola çıkarak, bu tanımların çeşitliliği ve aralarındaki rekabeti göstermeye çalışacağız.

Üniversitede oturduğumuz kantine giren bir öğrenci, yemekhane zamlarından bahsedip, diğer öğrencileri eylem yapmaya davet ettiğinde büyük olasılıkla yukarıdaki iki zıt bakış açısının örnekleriyle karşılaşacaktır. Bazıları bu gencin "Siyaset yaptığını", "Samimi olmadığını", "Kendisi veya örgütü için güç arayışında olduğunu" savunup, eylem davetine katılmamayı tercih edecektir. Bu birkaç tepki bile bahsedilenlerin kendilerine göre olumsuz bir siyaset tanımına sahip olduklarını gösterir. Bu ifadeleri kullanan öğrencilerden bir kısmı, siyaseti önemsemekle beraber onun gençlerin veya öğrencilerin değil, "seçilmiş siyasetçilerin" işi olduğuna inanabilirler. Yani, gençlerin görevi iyi öğrenciler olarak kendilerini yetiştirmek ve gelecekte bir gün sıra kendilerine geldiğinde siyasetle ilgilenmektir.

Kendilerini eyleme çağıran arkadaşlarını dinleyenlerden bir kısmı da bu daveti kabul etme tercihinde bulunacaktır. Bu eyleme destek verenlerin büyük bölümü, gençlerin kendi sorunlarını belirleme, talep haline dönüştürme ve bunu ilgililere duyurma hak ve görevine sahip olduğuna inanırlar. Burada ortaya çıkan siyaset anlayışı, siyasetin sadece temsilcilerimizi seçip meclislere gönder-

mek ve ardından diğer seçimlere kadar edilgen biçimde onları izleyip değerlendirmekten ibaret olmadığına inanır. Buna göre, okul, işyeri, fabrika, mahalle gibi içerisinde yaşadığımız, eğitim gördüğümüz veya çalıştığımız birimlerdeki sorunları en iyi bilenler bizler olduğumuz için, bu sorunlara müdahil olmak, çözüm üretmek veya çözüm önerilerimizi konuyla ilgili birimlere aktarmak da bizim hak ve sorumluluğumuz içerisinde. Bu yaklaşımı paylaşılanlar için siyaset bütün yurttaşların katılmaları gereken olumlu ve öğretici bir süreçtir.

Yukarıdaki satırlarda sadece, “Siyaset nedir?” sorusuna değil, ondan bağımsız düşünülemez olan, “Siyaseti kimler yapmalıdır?” sorusuna da verilebilecek en olumsuz ve en olumlu iki yanıtı özetlemeye çalıştık. Bu yaklaşımları savunanlar, toplumsal değerlerinden yola çıkarak yukarıda özetlediğimiz sonuçlara ulaşmışlardı. Tam da bu nedenle bu sorulara verilecek yanıtların değerlerimizden bağımsız olamayacağını savunuyoruz. Aşağıda “Siyaset nedir?” sorusuna yanıt olarak önerilen kimi farklı tanımlardan bir özet sunacağız. Daha sonra da bu soruya verilen yanıtları dört ana başlık altında toplayıp değerlendireceğiz:

“Siyaset, kimin neyi, ne zaman ve nasıl elde ettiğiyle ilgilidir.”

– Harold Lasswell

“Siyaset, farklı çıkarlar arasında bölünmüş toplumların, şiddet içermeyen özgür tartışma yoluyla yönetilmesidir.”

– Bernard Crick

“Siyaset, değerlerin otoriteler yoluyla dağılımıdır.”

– David Easton

“Siyaset mümkün olanı elde etme sanatıdır.”

– Otto von Bismarck

“Siyaset, kan dökülmeyen savaş; savaş ise kan dökülen siyasettir.”

– Mao Zedong

“Siyaset, en geniş anlamıyla, insanların ortak yaşamalarını mümkün kılan genel kuralları oluşturma, koruma veya değiştirme etkinliğidir.”

– Andrew Heywood

Hükmetme sanatı ve devlet yönetme etkinliği olarak siyaset

Atina Demokrasisinin altın çağında (M.Ö. 5. ve 4. yüzyıllar) yoksul yurttaşların siyasal karar alma sürecine katılabildikleri, devlet yönetiminde görev alabildikleri önemli bir dönüşüm yaşanmıştı. Bu köklü dönüşümler, eski düzene bağlı kesimlerde olumsuz tepkiler yarattı. En ayrıcalıklı sınıfın toprak sahibi soylu-

lar olduğu, yüzyıllar boyunca krallarca yönetilen eski düzene özlem duyanların varlığı şaşırtıcı değildir. “Herkesin haddini bildiği eski güzel günlere” özlem duyanlardan birisi de oyun yazarı Aristophanes’ti (M.Ö. 446-386). Onun *Şövalyeler* oyunundan alınan aşağıdaki diyaloglar, demokrasiye duyduğu güvensizliği açıkça yansıtır. Bu diyaloglarda soylu bir general, sıradan bir sosis satıcısını, demokratik yolları kullanarak, liderleri Cleon’u devirmesi ve onun yerine geçmesi için ikna etmeye çalışır:

...

Sosis satıcısı: Bana şunu söyleyin, benim gibi bir sosis satıcısı, nasıl öyle önemli bir adam olabilir?

General: Dünyadaki en kolay iş! Bütün gerekli niteliklere sahipsin: Sefil bir doğum, pazaryerinden alınma bir eğitim ve arsızlık!

Sosis satıcısı: Yine de bu görevi hak ettiğimi düşünmüyorum?

General: Düşünmüyor musun? Bana öyle geliyor ki senin vicdanın fazlaca gelişmiş. Yoksa baban bir soylu muydu?

Sosis satıcısı: Tanrılar aşkına, hayır! Benim ailem dolandırıcıydı!

General: Şanslı adam! Kamu hayatına girmek için ne güzel bir miras!

Sosis satıcısı: Ama ben zar zor okuyabiliyorum?

General: Cahilliğin önemsiz bir mesele. Halka önderlik etmek için eğitimli veya onurlu bir adam değil, cahil ve pis olman yeterli. Bu altın fırsatı sakın tepme-yesin!

Aristophanes demokrasiden, kendisi gibi “bilgili ve onurlu” insanları değil, “cahil cühelayı” yönetime getirdiği için nefret etmekle beraber, bir sosis satıcısının sahip olmadığı pek çok ayrıcalığa sahipti. Bunlardan sadece birisi, kalemini silah gibi kullanarak fikirlerini savunabilmesiydi. Bize bıraktıkları yazılı eserleri sayesinde, sadece Aristophanes’in değil, dönemin ünlü filozofları Platon ve Aristo’nun da, demokrasiden niçin hoşlanmadıklarını biliyoruz. O zamanların “eli nasırlıların” niçin demokrasiyi tercih ettiklerini anlamak içinse, bugün her zamankinden daha fazla tecrübeye sahibiz. Artık tarihi yorumlama ayrıcalığı sadece “soylulara” ait değil. Sosis satıcılarının veya midyecilerin olmasa bile, onların çocuklarının tarihçi olma imkânı bugün geçmişten daha fazla. Ve bunun gerçekleşebilmesi için çok uzun mücadeleler verildi ve veriliyor...

Yukarıdaki diyaloglar, “Siyaseti kimler yapmalı?” sorusuna yanıt barındırdığı ölçüde “Siyaset nedir?” sorusuyla da doğrudan ilişkilidir. Burada en ideal siyaset yapıcıları olarak, “onurlu, bilgili ve eğitimli soylular” işaret edilmektedir. Onların dışında kalanlar, “cahil ve ahlâksız” oldukları için yönetim sanatının gerektirdiği yetenek, bilgi ve ahlâki niteliklerden yoksundurlar. Bu yaklaşımda siyaset, bir yönetim sanatı, becerisi ve yeteneği olarak görüldüğü için kapsamı oldukça dar tutulmuştur. Krallar ve onların soylu danışmanları, ülkeyi yönetmek için yeterlidir. Bu bakışa göre, devlet yönetiminde niceliğin artması, yani yönetim erkine daha fazla sayıda insanın katılımı, kaçınılmaz biçimde niteliği geriletecektir. Bu cümleye yansıyan önyargının, yaklaşık 2400 yıl sonra “Bir

üniversite mezunuyla dağdaki çobanın eşit oy hakkına sahip olmasını” yadırgayanlarda az çok kılık değiştirerek yeniden ortaya çıkması, bu bakış açısının yaygınlığının da kanıtıdır.

Öyleyse “Siyaset nedir?” sorusuna verilen en eski yanıt, devlet yönetme sanatı veya devlet etrafında ortaya çıkan yönetim etkinliği olarak tanımlar siyaseti. Politika kelimesinin, Yunanca kent-devleti anlamına gelen “*Polis*” kelimesinden gelmesi tesadüf değildir. Yunanca “*Politikos*”, devlet ve kent işlerine dair her şeyi kapsar. Latinceye “*Politicus*” olarak geçen bu kelime, Fransızcadaki “*Politiques*,” İngilizcedeyse “*Politics*” halini aldı. Bu anlayışa göre siyaset, devlet içinde veya etrafında ortaya çıkan bir etkinlik türüdür. Toplumun büyük çoğunluğu ve bunlar arasındaki ilişkiler, örgütlenmeler siyasal etkinliğin dışındadır. Fakat kent devletlerinde, siyasetin öznelerinin genişlemesi, yoksul yurttaşların da siyasete ve yönetime katılması yönünde önemli mücadeleler verilmiş, yukarıdaki dar siyaset anlayışı demokrasi kavramı etrafında sorgulanmıştır. Bu gelişmeler, bir sonraki bölümde ele alınacak.

Siyasetin bu dar tanımı, neredeyse bütün ilgili çalışmalarda, Platon’un (M.Ö. 427-347) *Devlet* kitabında ortaya koyduğu ideal toplum düzeniyle örneklendirilir. Yöneticilik niteliği doğal olarak soylularda bulunmakla beraber, eğitim yoluyla bu nitelik daha da geliştirilebilir ve bu kesimden en bilgili ve bu nedenle de en erdemli yöneticiler yetiştirilebilir. Filozof Kral veya filozof yöneticiler ve koruyucular, eğitim yoluyla mükemmelleştirilmiş, böylece devleti yönetmeye hak kazanmışlardır. Filozof Kral öylesine bilgili, erdemli ve yetkindir ki, kendisi en mükemmel yasanın vücut bulmuş hali olduğu için, onu sınırlayacak veya ona rehberlik edecek yasalara ihtiyaç duymaz. Buradaki yöneticiler ve koruyucular sınıfı, bir bütün olarak Osmanlı İmparatorluğu’nun Klasik Dönem yapılanmasındaki Askeriye sınıfına benzer. Bunların dışında kalanların, yani Reaya’nın işlevi, insan soyunun ve üretimin devamlılığını sağlamaktır. Reaya, yöneticilerin “tebasıdır”, yani yöneticilere tabidir. Hem Platon’un *Devlet* kitabında hem de Osmanlı’nın Klasik Döneminde, yöneticilerin Reaya’ya dair yapmaları gerekenler vardır. Bu, Devlet’i yaşatmak, güçlendirmek kaygısından beslenen işlevselci bir zorunluluktur. Osmanlı’nın kuruluş döneminde Şeyh Edebali’ye atfedilen, “İnsanı yaşat ki, Devlet yaşasın” sözü, bahsedilen işlevselci bakışı çarpıcı biçimde ortaya koyar. Yukarıdaki bakışa yansıyan adalet anlayışı da Platon’unkiyle örtüşür: Buna göre adalet, herkesin kendi yeteneğine ve konumuna uygun olanı yapması ve bu toplumsal hiyerarşinin sorunsuzca işlemesinin devlet tarafından güvence lenmesidir. Çiftçinin işlevi, Askeriye ve Reayayı beslemek ve savaş zamanı as-

Platon (M.Ö. 427-347)

Atina Demokrasisinin yükseliş çağına tanıklık eden Klasik Yunan filozofudur. Platon, demokrasi fikrine karşı, bilgiyle donanmış seçkinlerin veya filozof kralların yönetimini savunduğu *Devlet* adlı eseriyle siyaset felsefesinde etkili bir yer edinmiştir. Platon, devlet kurumunu yücelten seçkin anlayışıyla, farklı otoriterlik biçimlerine ilham vermiştir.

ker sağlamaksa, onların bu işlevi yerine getirmeleri için gereken toprağı devlet kendi mülkünden sağlayacaktır. Ama bu mülk, temelde devlete aittir ve bir hizmet karşılığı geçici olarak verilmiştir.

İşlevselcilik

Toplumun farklı gruplarının üstlendiği işlevlerle beraber bir sistem oluşturduğuna ve bu sistemin dayandığı işbölümünün istikrar getirdiğine inanan bir kuramdır. Bu sistem çerisinde devlet, çeşitli toplumsal ihtiyaçları veya işlevleri karşılamak üzere ortaya çıkmış zorunlu bir kurum olarak olumlanır.

at idare etme” anlamlarına sahip Arapça bir kelimedir. Osmanlı İmparatorluğu’ndan çok önce, İslâm dünyasında hükmetme, yönetme sanatı, becerisi anlamında kullanılmaya başlanılmıştır.

Burada siyaset, kral ve yöneticilerin topluma hükmetme, toplumu kendi mülklerinin lehine olan bir nizam

Nizamülmülk (1018-1092)

Büyük Selçuklu sultanlarının yararlanması için *Siyasetname* adlı eseri kaleme alan düşünür ve devlet adamının asıl adı Abu Ali al-Hasan al-Tusi’dir. O, “Hükümdarlığın Düzeni” anlamına gelen “Nizam ül Mülk” ismini alarak, kendisine biçtiği misyonu da özetler. “Hükmetme Kitabı” olarak anlaşılabilir temel eserinin bilinen diğer ismi de çok şey anlatır: “Kralların Hayatları” anlamına gelen *Siyar al Muluk*.

Platon’un *Devlet* kitabında ortaya çıkan siyaset anlayışı, devleti yönetme sanatı, becerisi ve bilgisi olarak siyasettir ve sınırlı bir grubun ayrıcalıklı işlevidir. Yönetim sanatı, Filozof Kral veya filozof yöneticiler tarafından üstlenilir. Tam da bu noktada Platon’un “siyaset” anlayışının Osmanlı’da “siyaset” kavramına yüklenen anlamla benzerliği şaşırtıcıdır. “Siyaset” köken itibarıyla “seyislik,

at idare etme” anlamlarına sahip Arapça bir kelimedir. Osmanlı İmparatorluğu’ndan çok önce, İslâm dünyasında hükmetme, yönetme sanatı, becerisi anlamında kullanılmaya başlanılmıştır. Burada siyaset, kral ve yöneticilerin topluma hükmetme, toplumu kendi mülklerinin lehine olan bir nizam adına hizaya getirme becerileri, sanatı ve faaliyetleri anlamına gelmektedir. Bu yönetme tarzı, siyasal şiddeti doğal ve kaçınılmaz bir terbiye aracı olarak görür. Osmanlı’da siyaset kelimesinin yukarıda verilen anlamının dışında idam cezası anlamında da kullanıldığı anımsandığında bu boyut daha da iyi anlaşılabilir.

Siyaseti hükümet veya hükmetme sanatı olarak gören ve ayrıcalıklı bir kesimin işi olarak sınırlayan anlayışı

paylaşan yazarların ortaya koydukları yazına, “Prensler için ayna” isminin verilmesi de anlamlıdır. Bu yaklaşımın sadece Batı-dışı toplumlarda yaygın olduğu, Batı’daysa siyaset kavramının daha geniş ve günümüze yakın anlamıyla kullanıldığı yanılığına kapılmamak gerekir. Dünya tarihinin çok büyük bir bölümünde ve tüm dünyada siyaset denilince anlaşılan yukarıdaki tanımdı. Genellikle örneklerini Avrupa tarihinden almaya eğilimli, dünyanın diğer tecrübelelerini ikincil gören Avrupa-merkezci bakış açıları bu yaklaşımı Platon’la başlatma eğilimindedirler. Oysa Platon’dan çok daha önce yaşayan Çinli Konfüçyüs (M.Ö. 551-479) onunla çarpıcı benzerlikler taşıyan görüşler ortaya koymuştur.

Konfüçyüs, tıpkı Platon gibi, bilgili yöneticilerin devletin temeli olduğuna inanır. Toplumu yönetmek, imparatorun sorumluluğunda olmakla beraber, onun bu işi yetkinlikle yapabilmesi için eğitilmiş olması gerekir. Bu da yetmez, imparator-

ların devlet yönetimini Mandarin denilen, yüksek eğitilmiş bir tabakayla beraber yürütmesi savunulur. Konfüçyüs, pek çok açılardan Platon'dan daha şanslı bir düşündürdür. Platon'un *Devlet* kitabındaki ideal toplumunu gerçekleştirme şansı hiç olmamıştır. Oysa Konfüçyüs'ün felsefesi, 2000 yıl boyunca Çin devletinin yönetim felsefesi olarak kalmayı başarmıştır.

Tıpkı Platon gibi Konfüçyüs de, yönetici sınıfın potansiyel rakiplerini çok iyi tanıy ve onlara hoşgörü göstermez. İkisini bu açılardan birleştiren bir unsur da tüccar sınıfına karşı duydukları güvensizliktir. İkisi de toprak mülkiyetine dayalı bir iktidar piramidi oluşturduklarından zenginliğin tüccarlarca ele geçirilmesinin, yönetici sınıfa tehdit oluşturduğunun farkındadırlar. Kısaca Platon ve Konfüçyüs, siyaset yapma ayrıcalığını dar bir tabakayla sınırlamakla kalmazlar, bunu tehdit edebilecek unsurları da çarpıcı biçimde kavrarlar ve siyasal erkin dışında tutmak için çareler ararlar. Sözelimi Platon, denize çok yakın olan Atina'da donanmaya katılan yoksul gemicilerin ve onların tüccar patronlarının demokrasiye verdikleri destekten rahatsız olduğu için, ideal devletinin denizden uzak kurulmasını ister...

Buraya kadar en geleneksel siyaset anlayışını çeşitli örneklerle ortaya koymaya çalıştık. Bu anlayışın çok uzun yüzyıllar bizlerle birlikte olduğunu ve günümüzde de yer yer karşımıza çıkabildiğini vurguladık. Tam da bu noktada yasal ve fiili nedenlerle siyasal iktidarın paylaşıldığı, paylaşılmak zorunda kalındığı yerlerde, yukarıdaki siyaset kavrayışının nasıl kendisini yeniden ürettiği üzerinde durmamız gerekiyor. Sözelimi Roma Cumhuriyeti, seçkinlerin yönetim ayrıcalığını ellerinde tutmak için geliştirdikleri kurnazca pratiklerle dikkatimizi çeker. Roma Cumhuriyeti (M.Ö. 509-27), adı üzerinde "Res Public"; yani, "halkın yönetimi" ilkesine dayanmaktaydı. Toplumun yüzde ikisini oluşturan soylu Patrisyenler, neredeyse bütün yönetim erkini ellerinde tutuyorlardı. Böylece aristokratik bir cumhuriyet yaratmışlardı. Zamanla Plebyenler diye bilinen yoksul ve sıradan Romalılar bazı haklar elde ettiler. Hatta kendi Halk Meclisleri'nin kararlarının herkes için bağlayıcı olması hakkını bile kazanabildiler. Buna rağmen soylular, yüzyıllardır edindikleri tecrübelerle yönetim ayrıcalıklarını sürdürmeyi başardılar. Bu başarıda alt ve orta sınıflardan gelen hırslı siyasetçileri kendi değerleri ve çıkarlarına eklemleyebilmeleri önemli rol oynadı.

Kendisi de mütevazı bir kökenden gelen M.T. Çiçero'nun (M.Ö. 106-43) aristokratik cumhuriyetin en ateşli savunucusu olması da böyle anlaşılabilir. Çiçero'nun aşağıdaki sözleri, siyasetin bir yönetim sanatı olarak az sayıda ve nitelikli insanın yapması gereken bir faaliyet olduğuna inanmasına rağmen, "Öyleyse halkı ne yapacağız?" sorusuna verdiği yanıtla önem kazanır:

Konfüçyüs (M.Ö. 551-479)

Çin tarihinde son derece kaotik bir dönemde yaşadığı için, istikrar kavramını ve başta imparator olmak üzere ataerik otoriteye saygı ve itaati öne çıkaran bir devlet felsefesi yarattı. Konfüçyüs, Çin'in imparator ve onun etrafındaki eğitilmiş devlet bürokrasisi tarafından yönetilmesini savunuyordu. Konfüçyüsçülük, yaklaşık iki bin yıl Çin'in devlet felsefesi olma başarısını gösterdi.

Halk, siyasal hayattan dışlanmamalıdır. Geçmişteki bilge kralların yaptıkları gibi onlara bazı tavizler verilmelidir. Böylece yönetim erkinin bir parçası olduklarına inanmalıdırlar. Bu onların yıkıcı hırslarını söndürür. En aşağıdaki insan dahi, en yukarıdakiyle eşit olduğuna inanmalıdır. Bu devleti güvenlikli kılar.

Bahsedilen “Halkın”, Çiçero’nun kendileriyle ilgili kurnazca hükümlerini okuyup anlayabilmeleri mümkün değildi. “Bilgi güçtür,” ne de olsa. Cumhuriyet, Demokrasi gibi yönetim anlayışlarının güçlenmesi ve modern dönemde halkın hesaba katılması gereken bir güç haline gelmesi, yukarıda ele aldığımız seçkinci siyaset anlayışını yok etmedi. Bu anlayış, farklı kılıklarla beraber günümüze kadar yaşadı. Elbette bu bölümde seçkinci siyaset anlayışının bin bir kılığını ve tarihini bütünsel olarak ele alamayız. Belki modern zamanların en önemli olaylarından Amerikan Devrimi’nden (1776-1783) bir örnekle ilerleyebiliriz.

Amerikan Devrimi’nden Federalistlerin lideri olarak görülen Alexander Hamilton (1755-1804), siyasal temsil konusunda oldukça seçkinci görüşlere sahipti. Bu yönüyle yüzyıllar öncesinin

Çiçero’sunu anımsatması tesadüf değildi. Hamilton, Çiçero’nun eserlerini çok da iyi bilirdi. Yönetim anlayışında kitlelere en az güvenen isim olan Hamilton’a göre, “Alt sınıf mensuplarının, toplumsal konumları kendilerinden üstün olanlara boyun eğmek gibi doğal bir eğilimleri vardı.” Yani, halkın görevi siyaset becerisine sahip üstün liderlerini seçmeleri, ardından bir sonraki seçimlere kadar siyaset sahnesinden çekilip beklemeleriydi. Burada ilginç olan Hamilton’un siyasal yetenek ve beceriye sahip olanları, doğuştan soylu sınıfla özdeşleştirme siyasetiydi. Amerikan Devrimi’nin soylulara özgü unvanları ortadan kaldırdığı hatırlandığında, Hamilton’un yeni hiyerarşisi, bileğinin gücüyle yük-

Federalistler

Amerikan Devrimi’nden hemen sonra yeni ülkenin yönetim biçiminin nasıl olması gerektiği yönündeki tartışmalarda öne çıkan bir gruptu. Federalistler, yeni devlette güçlü bir merkez olmasını savunuyor, bunun yanında diğer eyaletlerin de temel haklarını tanıyorlardı. Federalistlerin en dikkat çeken sözcülerinden Alexander Hamilton (1755-1804), yoksul bir İskoç göçmeninin oğluydu ve ABD’nin ilk Hazine Sekreteri olmuştu. Federalistlerin karşısında konumlanan Anti-Federalistlerse, tek tek eyaletlerin merkezden daha güçlü olduğu ademi merkezîyetçi bir devlet yapısını savunuyorlardı. Devlet gücüne karşı yaygın bir kuşkuculuk Amerikan siyaset geleneğine Anti-Federalistlerin hediyesidir...

selen nitelikli insanların önderliğindeki bir Amerika’yı öngörüyordu.

Daha o zamanlarda böylesine seçkinci bir siyaset anlayışını eleştirerek, karşı çıkanlar mevcuttu. Bu güçler arasındaki mücadele, sadece ABD’de değil, dünyanın pek çok yerinde cumhuriyetin demokrasiye doğru evrilmesini mümkün kıldı. Hamilton gibiler, bazen güç kaybettiler, bazen de yeni kaynaklardan güç turettiler ve var olmaya devam ettiler. Sözelimi, “Tarihi büyük adamlar yapar” şeklinde özetlenebilecek siyaset felsefesinin oldukça güç kazandığı 19. ve 20. yüzyıl Avrupa’sında, seçilmiş veya atanmış heyetleri dikkate almayan karizma-

tik önderler ortaya çıktı. Bu önderlerin ortak bir özelliği, ülkelerini kolayca savaşa sokarak halkı, satranç oyunundaki piyonlara benzer biçimde “yüksek idealler için harcanabilecek unsur” olarak görme eğilimleriydi.

Üniversite mezunlarının yönetim erkinde önemli mevkiiler elde etmelerini savunan seçkinci bakış, yukarıda özetlediğimiz sınırlı siyaset anlayışının 20. yüzyıldan günümüze zaman zaman saygınlık kazanabilmiş bir başka örneğidir. Özellikle seçilmiş yasama organlarının, eğitimlilerin oluşturduğu senato benzeri yapılarca denetlenmesini savunan bu anlayış, 1960-80 arasında Türkiye’de de uygulama alanı buldu. Bu bakış açısı, belirli konularda uzmanlığı olanların siyasette daha etkin olmalarını savunmaktadır. Fakat siyasete bütün toplum kesimlerinin katılımını benimseyenler, yukarıdaki yaklaşımı eleştirirler. Bu konudaki tartışma da, görüldüğü gibi, “siyaset nedir ve de siyaseti kimler yapmalıdır?” sorularından bağımsız değildir...

İktidar elde etme ve azamileştirme etkinliği olarak siyaset

Siyaseti seçkinlerin işi olarak gören geleneğin büyük ölçüde çakıştığı ama ayrı bir başlığı hak eden diğer bir anlayış da, siyaseti bitmeyen bir iktidar mücadelesi olarak görmektir. İktidar mücadelesinin kaçınılmazlığını ve bazen de olumlu yanlarını vurgulayan bu yaklaşımın temel çıkış noktası insan doğasının kötülüğüdür.

Bu yaklaşımın temsilcilerinden Floransalı Niccolo Machiavelli’nin (1469-1527), insan doğasıyla ilgili görüşleri ve bunun üzerine bina ettiği siyaset anlayışı, özellikle 19. yüzyılda yeniden keşfedildi. Ona göre insan, bencil bir varlıktır. Zorunlu hissetmedikçe iyilik yapmaz. İnsanın saldırgan doğası, sürekli güç peşinde koşmasını, kazanımcı doğası ise sürekli olarak sahip olma arzusunu kamçılar. Daha da önemlisi, insanın güç ve mülk arayışının sonu yoktur. Hıristiyanlığın, öte dünyada ceza görme korkusu yüzünden insanları boyun eğici kıldığını, edilgenleştirdiğini savunan Machiavelli’nin ideal insanı, Roma Cumhuriyeti’nin bağımsız ruhlu, enerjik, savaşçıl, kurt yırtıcılığına sahip insanlarıdır. İnsanların hırsları, arzuları sınırlanmamalıdır. Bu arzuları dengeleyecek olan, sadece karşıt arzulardır. Böylece büyük bir enerji ve güç ortaya çıkar.

Bu nedenlerle siyasette güç kazanmak, onu korumak ve azami mertebeye çıkarmak sonsuz bir zorunluluktur: “Başkasının güçlenmesine izin veren, kendi yok oluşunu hazırlar.” Böylece siyaset dünyası, güç mücadelesinin kaçınılmaz olduğu vahşi bir orman olarak görülür, güç kullanmak doğallaştırılır. Machia-

Niccolo Machiavelli (1469-1527)

Günümüzde siyasal realizm olarak bilinen akımın öncülerindedir. Ona göre insanın güç ve mülkiyet arayışı sonsuzdur ve bu da gayet olumludur. Siyasal hayatta zayıflığa yer yoktur. Makyavelizm olarak bilinen ve “araca giden her yol meşrudur” ifadesiyle somutlanan yaklaşım da onunla özdeşleştirilmiştir. Onun mirası, günümüzde en fazla uluslararası ilişkiler alanının hâkim anlayışı olan realizmde gözlemlenmektedir.

velli'nin "Amaç, aracı meşrulaştırır" görüşü Makyavelizm denilen anlayışın özeti sayılır. Makyavelizm, amacın sadece güç biriktirmek olduğu bir yöntem değildir. En azından Machiavelli'nin İtalya'nın birliğini sağlamak gibi kendince soylu bir amacı vardı. Ne var ki, "soylu bir amaç uğruna insanların harcanabileceği" fikrinin doğallaştırılması, günümüze kadar gelen ve milyonlarca insanın siyasal nedenlerle veya siyasal şiddet yüzünden ölmesine yol açan görüşleri meşrulaştırması bakımından ciddi sakıncalar yaratmıştır.

Machiavelli'nin ilham verdiği siyasal realizm iki ilişkili kanaldan ve özellikle 19. yüzyıldan bu yana dünya siyasetini etkilemeye başlamıştır. Ulusçuluk ideolojisinin işaret ettiği sınırlar içerisinde ulus-devlet inşası için, siyasal irade kullanmak ve buna karşı olan unsurları siyasal şiddet gibi yollarla sindirmek, giderek yaygınlaşmıştır. Yine devletler arası rekabette hâkimiyet arayışının doğallaştırılmasının son derece olumsuz sonuçları olmuştur. 19. yüzyılda güçlü Batılı devletlerin, sömürgeleştirme girişimleri ve kendi aralarındaki rekabetleri, "En güçlü olanın ayakta kalabileceği" anlayışıyla fazlasıyla belirlenmiştir. Bu görüşler, giderek diğer devletlerin ilişkilerini de belirlemeye başlamış, günümüz uluslararası ilişkilerinin temel mantığını oluşturmuştur.

Ama bu türden fikirler sadece Machiavelli'den beslenmez. Charles Darwin'in,

Sosyal Darwinizm

Charles Darwin'in (1809-1882) biyoloji alanındaki, özellikle Evrim Teorisi'yle ilgili görüşlerini, sosyal bilimlere ve siyasal yaşama uyarlamaya çalışan toplum ve siyaset anlayışıdır. Toplumsal güçlerin mücadelelerinde, en güçlü grubun baskın çıkmasının kaçınılmaz olduğu ve bunun toplumu ilerlettiği iddia edilir. Darwin'in Evrim Teorisi'nde türlerin çatışmaları kadar işbirliklerinin de evrimde önem taşıdığına dair tespitleri dikkate alınmaz ve indirgemeci biçimde sadece çatışmacı vurgu öne çıkarılır. Bu yaklaşım, 19. yüzyıldaki sömürgecilik yarışını ve özellikle ulusçuluk ideolojisini meşrulaştırmak için son derece elverişliydi.

"Doğada en güçlü türlerin ayakta kalabildiği" türünden görüşlerinin sosyal bilimlere ve siyasal süreçlere etkisiyle ortaya çıkan Sosyal Darwinizm de, güçlülerin her türlü aracı kullanarak ayakta kalmalarını olumlar. Buna göre zayıflar (zayıf insanlar, sınıflar, kültürler, devletler vb.) yok olmaya yazgılıdır. Bu doğanın kanunudur...

Yüce amaçlar için insan harcamayı meşru gören yaklaşımın, farklı hatta rakip ideolojilere sahip kesimleri kimi zaman aynı biçimde etkileyebilmesi, üzerinde durulması gereken bir husustur. Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurucusu Komünist Mao Zedong'un, "Siyaset, kan dökülmeden savaş; savaş ise kan dökülen siyasettir" ifadesinde somutlanan siyaset anlayışının, Machiavelli'nin siyasal realizmiyle fazlasıyla benzeştiği açıktır.

Güvenlik ve çıkar odaklı, zorunlu bir etkinlik olarak siyaset

Bu bölümde, belli konularda yukarıda ortaya koyduğumuz iki siyaset anlayışıyla benzerlik taşıyan ve onların bir başka "çocuğu" sayılabilecek bir yaklaşımı tartışacağız. Bu yaklaşım, insanların özel alanlarında ellerinde tuttıkları maddi

refah ve özgürlüklerin güvencesi olarak siyaseti zorunlu görmekle beraber, devletin çok güçlenmesinin yine bu özgürlük ve maddi kazanımları tehlikeye düşürebileceği kaygısını da elden bırakmaz. Belki de zorunlu ama korkutucu bir güç olarak devlet fikrini en iyi özetleyen ifade “zorunlu şeytandır.”

Bu siyaset anlayışının bireyci düşünce ve kapitalizmin gelişmesiyle eşzamanlı olarak güçlendiği iddia edilebilir. Bu nedenlerle 17. yüzyılın iki önemli düşünürü, Thomas Hobbes (1588-1679) ve John Locke’un (1632-1704) bahsedilen siyaset anlayışının “kurucu babaları” olduklarına dair yaygın bir kanaat vardır.

Hobbes’un insan doğası anlayışı, tıpkı Machiavelli gibi, sürekli güç peşinde koşan, bencil insanlar tasavvur eder. Machiavelli’nin düşüncelerinin siyasal realizme ilham vermesine benzer şekilde, Hobbes’un düşünceleri de modern zamanlarda piyasada acımasızca rekabet ederek maddi kazanımlarını azamileştirmeye çalışan bireyci kapitalistleri doğallaştırma işlevi görür. Bu mülkiyetçi bireyler, kendi sonsuz güç ve mülk edinme hırslarının yarattığı güvenlik sorununu aşmak için, tek tek egemenliklerini devrederek mutlak egemenliğe sahip bir kral yaratırlar. Hobbes’un *Leviathan* dediği bu güçlü kral veya devlet, insan doğasının kötülüğünün zorunlu kıldığı bir çözümdür. İnsanlar, güvenlik için sadece egemenliklerinden vazgeçmezler, siyaset yapma haklarını da devlete devrederler. Güçlü devlet, bizi korumak için vardır ama Aristo’nun ustası Platon’u eleştirirken sorduğu gibi, “Bizi koruyucularımızdan kim koruyacak?” sorusuna Hobbes’tan alınabilecek tatmin edici bir yanıt yoktur.

Oysa Locke, Tanrı vergisi ve bu nedenle devredilemez gördüğü yaşam, özgürlük ve mülkiyet haklarının güvencesi olan ama bunları tehlikeye düşürebilecek bir devlet tasavvur eder: “Gece bekçisi devlet.” İnsan özgürlüğünün alanı, devlet değil, sivil toplumdur. Devlet, bu alanın sağlıklı işlemesi için dışsal bir güvence olmak zorundadır. Dolayısıyla, siyaset bu niteliklerin varlığı ve sürekliliği için yapılması zorunlu bir etkinlik olabilir ama insani mutluluğun amacı değil, aracıdır sadece. Bu yaklaşıma göre, “En iyi hükümet, en az yöneten hükümettir.” Sağlıklı işleyen bir devlette, az sayıda ehil insan, yönetim için gerekli görevleri üstlenecektir. Siyasetin önem kazandığı dönemler ise bizzat devletin bahsedilen özgürlüklerin düşmanı haline gelerek despotlaştığı dönemlerdir. Eğer herhangi bir devlet, Tanrı vergisi özgürlüklerimize zarar verirse, ona karşı direnme hakkımız doğar. Ama devleti reforma tabi tuttukten sonra yine özel alanımıza çekiliriz ve mutluluğu orada ararız. Locke’un sınırlar

Hobbes ve Locke

Thomas Hobbes (1588-1679) ve John Locke’un (1632-1704) “mülkiyetçi bireycilik” denilebilecek ve belli bir tarihselliğin ürünü olan bir insan tanımını doğallaştırdıkları söylenebilir. İki ismin de kapitalizmin erken geliştiği ülke olan İngiltere’den çıkmaları tesadüf değildir. Hobbes, bu mülkiyetçi bireyin ihtiyaç duyduğu güvenlik kuramını şekillendirirken, Locke aynı bireyin yine mülkiyetçi zihniyetle tasavvur edilmiş, “devredilemez, Tanrı vergisi özgürlüklerini” meşrulaştırır. Hobbes, güvenlikçi kaygılarıyla mutlak monarşi savunusuna yönelirken, Locke, yetkileri sınırlı bir monarşiden yana tavır takındı.

lı bir içerik vermeye çalışarak savunduğu “direnme hakkı”, daha sonra çok sayıda devrime ve farklı ideolojilere ilham vermesi bakımından dikkate değer bir kavramdır.

Günümüzde ideolojik cazibesi oldukça yüksek Liberal Demokrasinin siyaset anlayışının da yukarıdakine benzer olması şaşırtıcı değildir. Günümüz Liberal Demokratları, farklı çıkarlara ve taleplere sahip kesimlerin uzlaşma aracı olarak siyasete daha olumlu bir anlam yüklerler. Özellikle İki Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş dönemine özgü çatışmalar, uzlaşmacı siyasete daha fazla önem atfedilmesi sonucunu doğurmuştur. Yine de Liberal Demokratlar, insani mutluluğun kaynağı olarak sivil toplumu görme geleneğini sürdürürler. Siyasete müdahale etme zorunluluğunu Klasik Liberalizme göre daha fazla hissetmekle beraber, bu müdahalenin sivil toplum tarafından ve yine kendi özgürlüklerini korumak adına yapılması gereğini savunmaya devam ederler...

Ahlâki ve kamusal bir etkinlik olarak siyaset

Atina Demokrasisi'nin en görkemli döneminde önemli roller üstlenen devlet adamı Pericles'in (M.Ö. 461-429), aşağıdaki sözleri, kamusal ve ahlâki bir etkinlik olarak siyaset anlayışının özeti olarak kabul edilebilir: “Sadece bizler, kamusal faaliyetlerle ilgilenmeyenleri, zararsız değil yararsız kişiler olarak görürüz.” Pericles, yoksul yurttaşların da devlet görevleri üstlenebilmeleri için, kendilerine görevleri boyunca maaş bağlanması gibi reformların arkasındaki isimdi. Böylece Atina Demokrasisi'nde bütün yurttaşlar, sadece yasama faaliyetlerine eşit biçimde katılmakla kalmıyor, kuramsal olarak hepsine devlet görevi verilebilmesinin önündeki engeller de kaldırılmak isteniyordu. Pericles'in “siyaseti kimler yapmalı?” sorusuna verdiği yanıt, Platon gibileri ürkütür nitelikteydi: Bütün özgür yurttaşlar! Kamusal bir etkinlik olarak siyaset, her yurttaşın görevidi ve bu sorumluluktan kaçmak erdemli bir yurttaştan beklenmeyen, yadırgatıcı bir davranıştı.

Pericles'in yurttaşları, kadınları, köleleri ve göçmenleri içermeyen sınırlı bir gruptu. Buna rağmen, yurttaşların, profesyonel bir siyaset sınıfının aracılığı olmadan kendi kendilerini yönetebileceklerine inanıyordu. Böylece yukarıda ortaya konulan seçkin siyaset anlayışlarının tarih boyunca peşini bırakmayacak olan halkçı siyasetin kapılarını aralamış oluyordu.

Ünlü Yunan filozofu Aristo, Pericles'in aksine, “Demos'un” yani Halkın yönetimi anlamına gelen Demokrasiye olumlu bakmıyordu. Demokrasi karşısında Platon kadar önyargılı olmamakla beraber, Demokrasiyi en erdemli üç yönetim biçimi olan Monarşi, Aristokrasi ve *Politea*'nın gerisinde görüyordu. *Politeia* (*Polity*) adıyla Demokrasinin niceliği ve Aristokrasinin niteliğini birleştiren bir yönetim şeklini savunması, kitlelerin artan gücünün farkında olduğunun bir göstergesidir. Yine de Aristo, en erdemli ve nitelikli insanların aristokratlar arasından çıkabileceği önyargısını aşamamıştır.

Buna rağmen Aristo'nun siyasete yüklediği ahlâki anlam, ahlâki bir etkinlik olarak siyaset geleneği içerisinde değerlendirilir. Her ne kadar bütün “Kamuyu”

siyaset içinde görmeyi kabullenemezse de, siyasetin kamusal bir niteliği olduğuna inanır. Aristo, Platon'a göre daha gerçekçidir ve hocasının *Devlet* kitabında savunduğu, "Koruyucular yönetmeli" görüşüne, "Bizleri koruyucularımızdan kim koruyacak?" sorusuyla meydan okur. Platon'un *Devlet* kitabında anayasa ve yasalar, Filozof Kral'ın olağanüstü yetkinliği karşısında önemsizleşmişti. Oysa Aristo, "İyi bir devlette yasanın mutlak egemenliğine" inanır. Çünkü "Yasa, arzularımızdan etkilenmeyen akıldır" ve "Anayasal yönetim, insan onuruna en uygun yönetimdir." Tam da bu noktada devlete atfettiği ahlâki nitelik ortaya çıkar: "İnsan, mükemmelleştiği zaman, hayvanların en iyisidir. Yasa ve adaletten uzaklaştığındaysa en tehlikelisi." Dolayısıyla, adil ve anayasal bir kent-devleti, siyasal bir hayvan olan insanın en mükemmel aşamaya gelebileceği yegâne siyasal birimdir.

Aristo demokrat değildi belki ama insan erdemi ve mutluluğuna verdiği önem ve siyaseti ve devleti ahlâki gerekçelerle tanımlama ısrarı, onu günümüze kadar gelen bu siyaset anlayışının önemli isimlerinden birisi yaptı. Aristo'ya göre her varlığın gerçekleştirilmesi gereken bir ereği (*Telos*) vardı: İnsanın ereği, mutluluğa erişmektir. Bunu yapabilmesi için mükemmel işleyen bir devlete ihtiyacı vardı. Toplumların amacı da, mükemmel bir devlet yaratmaktır. Dolayısıyla bireyin mükemmelleşebilmesi için, toplumun en mükemmel formu olan devlete dönüşmesi gerekiyordu. Buradan çıkan sonuç çok yalındır: Erdemli ve mutlu yurttaşlar olmamız, toplumsal yapıya bağlıdır. Britanya Başbakanı Margaret Thatcher'ın 1987 yılında söylediği, "Toplum diye bir şey yoktur. Tek tek erkekler, kadınlar ve aileler vardır" sözlerini anımsadığımızda onun, Aristo'nun yukarıdaki fikirlerine sempati duymasını bekleyemeyeceğimiz açıktır.

Siyasete ve devlet yönetimine insanın erdeminin, mutluluğunu önemseyen bir bakışla yaklaşmak, sadece Antik Yunan ve modern Avrupa uygarlığına indirgenemez. İslâm düşünürü Farabi (870-950), Platon'un *Devlet* kitabının yoğun etkisiyle kaleme aldığı *Al-Madina al-Fadila* başlıklı "Erdemliler Kenti" anlamına gelen çalışmasında, ideal devleti insanların en erdemli/mutlu olabilecekleri devlet olarak tanımlar. En erdemli olan, en çok bilendir. Farabi'ye göre, "Erdemli kent, insanların mutluluğu elde etmek için işbirliği yaptıkları kenttir." Farabi'nin, Platon ve Aristo'nun abartılı Yunan-merkezçiliğine kıyasla daha evrenselci olduğuna, farklı din ve kültürlerin filozoflarına, felsefeye katkılarına göre saygı ve hayranlık

Aristo (M.Ö. 384-322)

Fizik, biyoloji, zooloji gibi alanların yanında felsefe ve siyasetle ilgili eserler de ortaya koymuş, çok yönlü bir Antik Yunan bilim insanıdır. *Politika* isimli eseri Siyaset Felsefesinin kurucu metinleri arasında kabul edilir. Bu eserinde geçmişte ve kendi döneminde yaşayan 150'ye yakın kent devletinin anayasalarını sınıflandırarak "ideal devlet nedir?" sorusuna yanıt aramıştır. Veriye dayanan araştırma yöntemi, Aristo'nun ampirik Siyaset Bilimi geleneğinin kurucuları arasında gösterilmesine yol açmıştır. Tüm bu araştırmalara "ideal devlet nedir?" gibi "olması gerekene dair" normatif sorular eşlik ettiği için Siyaset Felsefesinin de ilham aldığı, önemli bir düşünürdür.

besleyebildiğine dikkat çekmeliyiz: “Mükemmel toplum ve kentler, farklı dine mensup insanlar tarafından da yaratılabilir. Bunları benzeştiren, mutluluk hedefinin gerçekleştirilmesinin amaçlanmasıdır,” diyen Farabi’nin İslâm Hûmanizmi etkisinde olduğu açıktır.

Görüldüğü gibi modern öncesi çağlarda da, “Ahlâki ve kamusal bir etkinlik olarak siyaset” anlayışına yakın duran düşünürler mevcuttu. Modern dönemin ayak seslerinin duyulmaya başlandığı dönemlerde ahlâk ve siyasetin bulunduğu zemin daha çok dinsel hûmanizmden ilham alan düşünce ve akımlarda kendisini gösterdi. Thomas More’un (1478-1535) *Ütopya* (1516) adlı, bu türe ismini de veren eseri, eşitlikçi bir toplum hayalidir. More, Katolik inançlara sıkı sıkıya bağlıydı. Ütopya Adası’nın aile reisine mutlak sadakat besleyen, karşılığında ondan sevgi ve koruma gören geniş ve huzurlu aileleri, onun Katolik inancından derin izler taşır. Yine İsa’nın basit hayatının verdiği eşitlikçi mesaj da Ütopya Adası’nda kendisini hissettirir. Buna rağmen ada sakinleri Yunan kökenlidir. Böylece More, en ideal olanın yolunun Hıristiyanlık ve Antik Yunan’ın kaynaşmasında olduğunu gösterir bizlere. More, Modern Çağ’da dinsel düşünce ve ideolojilerin yan yana gelmeleriyle ortaya çıkacak dinamik hareketlerin ipuçlarını veriyordu. Özellikle Hıristiyan Sosyalizmi başlığı altında ortaya çıkan pek çok hareket, siyasetin ahlâki gerekçelerle ve kamu yararına yapılan bir etkinlik türü olarak algılanmasına önemli katkılar sundu.

Thomas More (1478-1535)

İngiltere’nin kırsal alanlarındaki Çitleme Hareketiyle yerinden yurdundan olan on binlerce yoksulun kentlere yığılmaları sürecini ve sonuçlarını yakından gözlemledi. More, kapitalizmin ayak seslerini duydu ve bundan müthiş rahatsızlık hissetti. Yargıçlık kariyeri de olan More, suçun kaynağını görmeyerek “suçluları” acımasızca cezalandıran sistemi eleştirdi. İngiltere’nin geleneklerinde yer aldığını düşündüğü ortak kullanım kültürünü öne çıkaran, Hıristiyan Hûmanizmiyle harmanlanmış yeni bir sisteme ihtiyaç olduğuna inandı. *Ütopya* (1516) kitabının yazılış nedeni de budur. More, ülkenin Katoliklikle bağlarını koparan VIII. Henry’ye (1491-1547) dinsel gerekçelerle karşı çıktı. Ölüm cezasına çarptırıldı. Görüşlerinden vazgeçmesi karşılığında affedileceği söylenese de taviz vermedi. Böylece adını tarihe onurlu bir düşünce suçlusu olarak yazdırmayı tercih etti...

Yine de Modern Çağ’da bu siyaset anlayışının en temel başvuru kaynaklarından birisini oluşturan ismin, Fransız düşünürü Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) olduğunun altını çizmeliyiz. Rousseau Atina Demokrasisi’nin kendi kendini yöneten erdemli ve sorumluluk sahibi insanlarına büyük hayranlık besler. Sadece eşitlik değil, özgürlük meselesi de Rousseau için önemlidir. İdeal toplum düzeyinin ikisini de güvenceleyeceğine inanır. “Soylu vahşi” ifadesiyle olumladığı uygarlık öncesi insanların uygarlıkla beraber kaybedilen önemli bir niteliğe sahip olduklarına inanır: Özgürlük. Uygarlık, kendi kendimize yabancılaşmamıza ve özgürlüğümüzü yitirerek tutsaklaşmamıza yol açmıştır. Uygar toplum sadece özgürlüğümüzü yitirdiğimiz bir toplum olmakla kalmaz; temelinde eşitsizlik olduğu için çok ciddi bir eşitlik orunu da barındırır.

Tam da bu tespitler, Rousseau'nun *Toplum Sözleşmesi* (1762) eserinde aşmaya çalıştığı sorunların kaynağını gösterir. Onun ideal toplumu, Vaşî Soylunun özgürlüğüyle, Atina Demokrasisi'nde gördüğümüz, insani ilişkiler ve doğrudan demokrasinin kazanımı olan toplumsal yakınlığı aynı anda barındıracaktır. İnsan hem özgür olacak hem de toplumsal yakınlık ve eşitlik ihtiyacını karşılamak için, halkın bir bileşeni olarak kendi kendisini yönetecektir. Böyle bir toplumda, "Kimse kendisini satacak kadar yoksul olmamalı, kimse de başkasını satın alabilecek kadar zengin." Yani siyaset, özgürlük ve eşitlik adına yapıldığı gibi, hep beraber olmanın yakınlığı ve sıcaklığını elde etmek için etkin olarak katılmamız gereken bir süreç olarak görülmektedir.

Rousseau'nun yukarıdaki görüşlerini özetlemek için kullandığı "Özgürlük katılım demektir" sözcükleri barındırdığı otoriter potansiyel nedeniyle çok eleştirilmiştir. Rousseau'nun, "Eğer bir insan kendi özgürlüğünü kavrayamazsa zorla özgürleştirilebilir" fikri, sahiden de otoriter bir tını taşımaktadır. Ama bu türden ifadelerin çıkış noktasının eşit ve özgür bir toplumun elbirliğiyle yaratılmasını savunan ahlâki bir zemin olduğu unutulmamalıdır. O özgürlükçü ve demokratik kaygılarla hareket etmiş, kimi yanlış çıkarımlarda bulunmuştur. Ama asıl mirasına saygı duyulduğu sürece bu yanlış çıkarımlar aşılabilir. Rousseau'nun toplumun genel bir iradesinin olmasının mümkün olduğu konusundaki ısrarının da onu, Jakobenlerin otoriter seçkinci çizgisiyle buluşturduğu iddia edilebilir. Fakat bu türden eleştirilerde unutulmuş nokta, Rousseau'nun genel iradenin mümkün olabilmesi için elzem gördüğü şartlardır: Hükümetler,

özgürlüğü yasal güvenceye kavuşturmalıdır. İkincisi, hükümet, toplumsal eşitsizlikleri çözerek yurttaşlara maddi refah sağlamalıdır. Son olarak da, yurttaşların eğitilmeleri için kamusal bir eğitim sistemi örgütlenmelidir. Ancak bu güç ve bilgilerle donatılmış yurttaşlar topluluğu, genel iradesini ortaya koyabilir. Bu önkoşullar, Rousseau'daki otoriter bakiyeyi bütünüyle yok etmemekle beraber, halkın hangi koşullarda kendi kendini başarıyla yönetebileceği konusunu ciddi biçimde düşündüğünü göstermesi bakımından önemlidir.

Jean-Jacques Rousseau (1712-1778)

Cenevre'de yoksul bir saatçinin oğlu olarak dünyaya geldi. Yaşadığı dönemde popüler olan ve farklı alanlarda bilgili olmayı önemseyen Aydınlanmacı geleneği izleyerek müzikten, felsefeye ve siyasete kadar geniş bir yelpazede fikirler üretti. Aydınlanmacı geleneğin olanca iyimserliğini ve gelişmeye mutlak inancını ilk sorgulayan düşünürlerden birisidir. "Yozlaşmış şehrin karşısına saf kırsalı", "aklın karşısına sezgiyi" koyan Rousseau, bu tavrıyla Romantik hareketi etkiledi. Günümüzde dahi modernizm eleştirisi yapanların vazgeçilmez başvuru kaynaklarından. Özgürlüğü boğmayacak bir eşitlik arayışıyla, Fransız Devrimi'ne ve Sosyalist düşünceye de önemli etkileri olmuştur. Genel İrade gibi kimi kavramları, daha otoriter cumhuriyetçileri etkilemişse de, Rousseau'nun asıl arzusunun, kamusal eğitim hakkına sahip insanların kendi kendilerini yöneterek özgüvenli ve özgür yurttaşlara dönüştükleri doğrudan demokratik bir ideal olduğu unutulmamalıdır.

Rousseau'nun idealleri, özellikle Sosyalist ideolojinin eşitlik ve özgürlükle ilgili arayışlarını ciddi biçimde etkilemiştir. Değişen tarihsel dönemlerde bu temel fikrin biri diğerinden daha öne çıkmış olabilir. Sosyalizmin, siyaseti zorunlu değil, özgürleştirici, eğitici ve ahlâki bir faaliyet alanı olarak gören, özgürlüğü, eşitlikle beraber tasavvur eden geleneğinin Rousseau'ya olan borcu açıktır. Tam da bu nedenle, Sosyalizmin genel olarak siyaset, ahlâki ve kamusal bir etkinlik olarak olumlayan anlayış içinde değerlendirilmesi gerektiği söylenebilir.

Özellikle İkinci Dünya Savaşı'na giden felaketin yollarını döşeyen otoriter-faşist rejimlerin bakiyesini inceleyen Hannah Arendt (1906-1975) gibi önemli siyaset filozoflarının, siyasetin ahlâki ve kamusal bir yurttaş etkinliği olarak yeniden güçlenmesinin, bu türden rejimlere karşı en büyük güvence olacağı tespiti yadsınmaz. Arendt, siyasetin erekselliği, yani elde edilecek hedefler kadar, süreç olarak da önemsenmesini savunur. Arendt, özellikle *İnsanlık Durumu* (*The Human Condition*, 1958) eserinde, kamusal alanda gerçekleşen, özgürleştirici siyasal eylem kuramını geliştirir. Şiddetin tamamen dışlandığı bu alanda övünç, sadece konuşmanın ve aklın gücüyle diğerlerini ikna etmekten gelebilir. Arendt'in kendi eylem kuramını geliştirirken, Antik Yunan tecrübesinden istifade ettiğini unutmamalıyız. Böylece Arendt savaş yıkıntılarının acı hatırasının gölgesinden bizlere, siyasal eylemimizin özgürleştirici potansiyelini bir kez daha anımsatmak istemiştir. Bu nedenle günümüzde, ahlâki ve kamusal bir etkinlik olarak siyaseti savunanların en önemli başvuru kaynaklarından birisi olmuştur...

Uzlaşma ve çatışma sarkacında siyaset

Bu başlığı, siyasete yaklaşımları tartıştığımız yukarıdaki başlıklardan ayrı bir katkı olarak düşünüyoruz. Yukarıdaki dört siyaset anlayışının da uzlaşmacı veya çatışmacı siyaset tercihleri konusunda farklı duruşları söz konusu olabilir. Sözgelimi, Platon'un *Devlet* kitabında en ideal yönetici, evrenin dayandığı temel ilkeyi bilen Filozof Kral olduğuna göre, devlet yönetiminin tartışmasız kuralları olacaktır. Burada tartışma yoktur. Evrensel Hakikati, onun yansımaları olan Ideal Devleti ve Filozof Kralı sorgulamaya kalkışırsanız, sert bir karşılık görürsünüz.

Siyasete, iktidar elde etme ve azamileştirme etkinliği olarak bakanların, çatışmacı siyaset anlayışına sahip olduklarını anlamak güç değildir. Machiaveli'nin özetlediği gibi, "Başkasının güçlenmesine izin veren, kendi yok oluşunu hazırlar." Bu tasavvura göre, A, B ve C aktörleri arasında, siyasal güç, beceri ve irade gibi unsurlar arasında denklik sağlanması mümkün değildir. A'nın çıplak güç açısından diğerlerinden baskın olması, B ve C'yi, güçlerini birleştirme stratejisine yöneltebilir. Çatışma doğal olduğu gibi, güç mücadelesi de sonsuzdur. Thomas Hobbes'un çözümü, B ve C'nin egemenliklerini A'ya (Leviathan Kral) devretmeleri, böylece güvenlik elde etmek uğruna özgürlüklerinden vazgeçmeleriydi.

Peki bu çatışmacı yaklaşımı sadece “güç için güç” arzulayan kimi realistler mi destekler? Burada da çatışmadan ne anladığımız sorusu önem kazanıyor. Eğer siyasal mücadeleleri, mutlak kazananın ve kaybedenin olduğu bir çatışma alanı olarak görüyorsanız, bu durumda siyasal rakibiniz meşru değildir. Bu noktada satranç oyununu anımsayabiliriz. Bu oyunda mutlak kazanan ve kaybeden söz konusudur. Siyaset, Oyun Teorisi’nin kavramıyla bakarsak, sıfır toplamlı, bir tarafın kazancının, diğer tarafın kaybı olduğu bir oyundur.

20. yüzyılda bu siyaset anlayışını en açık savunan ideoloji Faşizm olmuştur. Faşizm, tarihin milletler arasında geçen acımasız ve sonsuz bir güç mücadelesi olduğu inancını öne çıkarır. Hitler’in, mutlak dünya hâkimiyeti peşinde koşarken bile, bunu yapmadığı takdirde Almanya’nın büyük güçlere yem olacağına inanması, bunun tipik bir göstergesidir. Bu dili kullananların en çok başvurduğu kavramlardan birisi filozof Nietzsche’den devralınan “güç istencidir.” Buna göre, büyük adamları (*übermensch*, üst insan), sıradan ölümlülerden ayıran şey, onlarda güce duyulan istencin, güç iradesinin muazzam oluşudur. Bu yüzden, sıradan insanların kaderi, üst insana giden yolda “sırat köprüsü” veya “merdiven” olmanın ötesine geçemez. İkinci Dünya Savaşı’nda Hitler’in “büyük idealeri” için ölen sıradan Alman askerlerinin çantalarında, Nietzsche’nin bahsettiğimiz fikirlerini içeren *Böyle Buyurdu Zerdüşt* kitabının ucuz bir kopyasının bulunması da bununla ilişkilidir...

Çatışmacı siyaset anlayışı, Marksizmin kimi yorumlarında da kendisini gösterir. Buna göre, İşçi sınıfıyla, Burjuvazinin çıkarı taban tabana zıttır ve birisinin yok oluşu, diğerinin öncülüğünde sınıfsız bir topluma gidişin olmazsa olmaz koşuludur. Marx, toplumsal değişimin yarattığı nitel ve nicel gelişmeler sonucunda, Burjuvazinin yok oluş sürecinin hızlanacağına vurgu yaparken, bazıları Marksizmi aşırı iradeci (voluntarist) bir tarzda yorumladılar. Buna göre, Marksizmi rehber edinmiş, çoğunluğu aydınlardan oluşan öncü bir parti, işçi sınıfına bilinç aşılayabilir ve tarihi hızlandırabilirdi.

Böylece, büyük çoğunluğu köylülerden oluşan, işçi sınıfının ve burjuvazinin oldukça zayıf olduğu Rusya ve Çin’de, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları’nın hemen ardından sosyalist devrimler gerçekleştirildi. Sovyetler Birliği’nde Stalin, Çin’de Mao, aşırı iradeci bir siyaset tarzını benimseyip, kendi tarih anlayışlarıyla çelişen toplum yapılarını siyasal şiddet yoluyla ortadan kaldırarak, tarihi hızlandırabileceklerini ve sınıfsız topluma ulaşabileceklerini düşündüler. Günümüz Çin ve Rusya’sına bakıldığında, bu tarzın onca yıkıma ve acıya rağmen başarılı olamadığı açıktır. Kimi idealler uğruna bazı kuşakların feda edilmesi ve buna rağmen başarısız olunması, özgürlük olmadan eşitlik idealine ulaşmanın güçlüğü üzerine yeniden düşünmeyi zorunlu kılmaktadır...

Liberalizm, çatışmayı ve çıkar farklılığını doğal gören, siyaseti bir uzlaşma alanı olarak olumlayan bir geleneğe sahiptir. Siyasal Liberalizmin kurucu babalarından Britanyalı John Stuart Mill (1806-1873), “Halk ve Hükümet, bütünüyle aynı fikirde olsa dahi farklı görüşlerin bastırılmasını” yanlış bulur. “Her çağ, büyük bir özgüvenle, gelecek çağın doğru gördüğü düşüncelerini bastırmıştır.”

Buradaki özgüven yanlıştır, çünkü özgür tartışmayla, en doğru fikir ve çözümlere daha kolay ulaşabiliriz. Yine ilişkili bir görüş, “İnsanların hata yaparak da öğrendikleri bu nedenle düşünce özgürlüğüne imkân tanınması gerektiğidir.” Belki de bu yöndeki fikirlerinden en güçlüsü, “Akli ve ahlâki gelişmenin, tıpkı vücut kaslarımızı geliştirmek için yaptığımız gibi, egzersize ihtiyaç duyduğunu” savunmasıdır. Bu nedenlerle Mill, düzeni savunan bir partiyle ilerleme ve değişimi savunan bir başka partinin sağlıklı siyasal yaşam için elzem olduğuna inanır. Bu iki güç, kendi aralarında uzlaşarak, toplumun dengeli biçimde gelişmesine önayak olabilirler.

John Stuart Mill (1806-1873)

19. yüzyıl Siyasal Liberalizminin en etkileyici düşünürlerindendir. *Özgürlük Üzerine (On Liberty)*, 1859) eseri, birey özgürlüğüne mümkün olan en geniş alanı tanıma çabasıyla dikkati çeker. Devletin ve diğer otoritelerin, bireysel ve sivil alana müdahale zaruretini en asgari düzeye indirmeye çalışan Mill'in, kadınların siyasal ve toplumsal eşitsizliği meselesine dair eleştirileri de onu ataerkil zihniyetle malul liberallerden farklı kılar. Döneminin diğer liberalleri gibi, Batı toplumları için tasavvur ettiği geniş özgürlük hayalini, Britanya'nın sömürgesi olan Hindistan ve halkları için fazla bulmuştur. Mill'e göre Hindistan halkı olgunlaşana kadar bir vasiye (Britanya İmparatorluğu) muhtaçtır. Mill, siyasal eşitlik fikrinden de ürker. Sıradan insanların eğitimlilere göre daha sınırlı oy vermeleri gerektiğini savunan çoğul oy sistemine inanır. Yine Yürütme Erkinin sadece uzmanlardan oluşması gerektiğini savunarak seçkin bir konuma düşer. Mill'in son derece etkileyici fikir özgürlüğü savunusu ise günümüzde de sıklıkla başvuru olan görüşler barındırır.

Bu görüşleri savunan Mill'in en korktuğu şey, çoğunluğun despotizmidir. Yükselen demokratik eşitlikçilikte o, böyle bir ihtimal gözlemiştir. Tam da bu nokta, Liberalizmin demokrasi veya kitle korkusunu ele verir. Meclis'teki halk temsilcilerine güvenemediği için onlara yasa yapma hakkını tanımak istemez. Bu, uzmanların işi olmalıdır. Kadınlara da seçme hakkının verilmesini savunmakla beraber, eğitimlilerin (4-5 oy), nitelikli işçilerin (2-3 oy) ve niteliksizlerin (1 oy) farklı oy ağırlığına sahip oldukları, çoğul oy verme sistemini savunur. Buna benzer bir oy verme sisteminin İngiltere'de İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar uygulandığını da anımsatalım.

Siyasette çatışmayı doğal gören, fakat uzlaşma yoluyla dengeli ve sağlıklı toplumsal ilerlemeyi savunan Liberalizmin günümüzde öne çıkan iki zayıf noktası olduğunu savunabiliriz. Temsili demokrasiyi fazlaca öne çıkarılan anlayışıyla, kitlelere güvensizliğini alttan alta devam ettirmektedir. Zira iktisadi eşitliğin olmadığı toplumlarda, bu türden yapıları daha çok varlıklı kesimlerin denetim altında tuttıkları açıktır. İkincisi, Liberalizmin çıkar ve çatışmayı maddi kazanımlar üzerinden tanımlayan, insanı “iktisadi varlığa” (*Homo Economicus*) indirgeyen bakışıdır. Liberalizm, son dönemde değerler, kültürel sorunlar, kimlik meseleleri üzerinden ortaya çıkan siyasal hareketleri kavramakta zorlanmaktadır. Siyaseti maddi kazanım elde etmek ve toplumsal barışı korumak için zorunlu ve araçsal bir etkinlik olarak gören Liberalizmin, küre-

selleşme sürecinin öne çıkardığı yeni gerilim alanlarını kavramakta güçlük çektiği görülüyor.

Günümüzün sorunları karşısında, “Bırakınız yapınlar, bırakınız geçsinler” sloganında özetlenen “kayıtsız, ilgisiz hoş görür” tavır yeterli olamamaktadır. Günümüzün hem maddi hem ahlâki pek çok sorunu karşısında kamusal alanlarda tartışmak ve yeni uzlaşmalara varmak, kaçınılmaz görünmektedir. Yani, siyasetin yeniden keşfedilmesi gereken bu çağda Liberalizmin kendisini yenilemesi zorunlu görünmektedir. Yine de Liberalizmin, siyaseti süreç olarak gören geleneği, çıkar farklılıklarına rağmen uzlaşma yoluyla barışçıl değişim olabileceğine dair inancı, kendisini değişen koşullara göre dönüştürebilme imkânlarını barındırmaktadır.

Bize göre, siyaseti farklı çıkarlara sahip kesimlerin çatışma ve uzlaşma alanı olarak gören ama siyaseti araçsallaştırmayan, siyasal etkinliği kendi içerisinde değerli gören bir yaklaşıma ihtiyaç var. Buna en yakın tanımın yukarıda özetlediğimiz, ahlâki ve kamusal bir etkinlik olarak siyaset anlayışı olduğunu düşünüyoruz. Burada siyaset, özcü çıkar ve değer tanımlarına sıkıştırılmaz. Kimi gerilimlerin aşılmasıyla tarih sonrası veya siyaset sonrası sorunsuz bir çağa girilebileceği fikri gerçekçi görünmemektedir. Bu bakışta siyaset, yeni sorunlar karşısında yeni çözümler arayışı olarak, yani bir süreç olarak görülür. Sürecin belirli bir zaman diliminde öne çıkan arayışları kadar, kendisi de değerlidir. Yani, J.S. Mill’in, “akli ve ahlâki gelişim için egzersiz yapmamız gereklidir” ifadesini anımsarsak, siyaset bu egzersizin tam da kendisidir. Öyleyse burada tanımlanan siyaset, farklılığı ve çatışmayı yok saymamakla beraber, kamusal alanı uzlaşma inşa etme alanı olarak olumlar. Bu siyaset tasavvurunda herkesin kendi adasına çekildiği çok-kültürlü dünya “ideali” de yeterli görülmez. John Donne’un yüzyıllar önce söylediği gibi: “Hiç kimse bir ada değildir / Ne de bütünüyle kendisi/ Her insan kıtanın bir parçasıdır.”

SIYASAL ÇALIŞMALARA FARKLI YAKLAŞIMLAR

Geleneksel felsefi yaklaşım

Daha önce de vurguladığımız gibi, Modern öncesi dönemde siyasetle veya siyasal çalışmalarla ilgilenmek, ayrıcalıklı sınıfların işiydi. Okuma yazma bilme ayrıcalığı bir yana, bu kesimler kendilerini toplumlarının doğal yöneticileri, önderleri olarak görmekteydiler. Bu kesimden gelen ve siyasetle ilgili felsefi ürünler verenlerin neredeyse hepsinin düzen ve istikrar gibi kavramları önemsemeleri ve “kitlelerden” korkmaları kendileri bakımından anlaşılırdır.

Çinli bilge Mencius, (M.Ö. 372-289) “Ellerini kullanarak çalışanların kadeiri, kafalarını kullanarak çalışanlar tarafından yönetilmektir” derken, “doğal” bir iş bölümü ve hiyerarşiye dayalı organik toplum tasavvurunu özetliyordu. Toplumunu, yöneticiler, koruyucular ve köylüler-işçiler olarak farklı değer ve erdeme sahip üç bölüme ayıran Platon’un yukarıdaki hiyerarşiye itirazı olamaz.

Platon, siyasal konulardaki yargılarına ulaşmak için felsefeden yararlanıyor, tündengelim denilebilecek bir yöntemle ilerliyordu. Buna göre, tüm evrene uyum veren ana ve birleştirici bir ilke, bir “idea” vardı ve bundan yola çıkarak toplum ve devlet konusunda felsefi çıkarımlar yapmak mümkündü. Platon, felsefi veya siyasal konularda başlangıç tanımlarıyla yola koyuluyor, soru ve yanıtlara dayalı “diyalektik” dediği bir sorgulama süreciyle evrensel, bağlayıcı tanımlara ulaşılacağına inanıyordu. O bu düşünce serüveniyle, sözgelimi, Filozof Kral’ın yönetimiyle erişilebilecek en ideal devlet tanımına ulaşıyordu.

Tam da bu nedenle, siyasal çalışmalara felsefi yaklaşım denildiğinde akla ilk gelen isimlerden birisi Platon’dur. Öğrencisi Aristo’nun siyasal çalışmalara yaklaşımı ise daha karmaşıktır. 19. yüzyılda şekillenen, 20. yüzyılda “siyasetin bir bilim olarak” çalışılacağına dair iyimserlikle daha da güçlenen, ama yüz yıl sonu ve yeni yüzyılda eski özgüveninden çok şeyler yitiren “bilimci” bakış, Aristo’da kendi öncülünü görür. Biz bu durumun nedenini ortaya koyup, haklılığını kısaca tartışmak istiyoruz. Aristo, hocası Platon’a göre daha gerçekçidir. Platon, “En ideal devlet nedir?” sorusunu sorarken, Aristo, “Verili koşullar altında mümkün olan en iyi devlet nedir?” sorusunu tercih eder. Yöntem konusunda da önemli farklılıkları vardır. Aristo, en iyi devlete ulaşmak için, derin düşüncelere dalmak yerine, 150’ye yakın Yunan kent devletine ait belgeleri inceler. Bunların çöküş nedenlerini anlamak için anayasalarına ve toplum yapılarına bakar. Böylece “mümkün olan” en erdemli yönetim biçiminin, Aristokrasinin “nitelik” ve Demokrasinin “nicelik” avantajlarını bünyesinde barındıran “Politea” dediği yeni yönetim biçimi olduğu sonucuna varır.

Aristo’ya izlediği gözleme dayalı “ampirik” yöntemi nedeniyle “siyaset biliminin babası” diyenlerin çok üzerinde durmadığı bir iki noktayı açmalıyız. Aristo’nun yanıt aradığı sorular tamamen “olması gerekenle” ilgili sorulardır. Bırakınız değerlerden bağımsız soru ve yanıtlar oluşturmayı, değerlerini gizleme zorunluluğunu da hissetmez. En iyi yönetim biçimini bulmak için sorduğu iki temel soru şöyledir: “Kimler yönetir?” ve “Kimler bu yönetim biçiminden istifade ederler?” 1960’ların pek çok siyaset bilimcisi gibi bazen Aristo da önyargılarını gizlemek ihtiyacı hisseder. Sözgelimi, anayasal kurallara bağlı bir Demokrasinin, kendisinin *Politea* dediği şeyden çok da farklı olmayacağını o da bilmektedir. Ama Demokrasi kavramına ve onun çağrıştırdıklarına dair barındırdığı olumsuz hisler, *Politea* gibi yeni kavramlar peşine düşmesine yol açar. Büyük bir özgüvenle de bunun fiilen mümkün olan en iyi yönetim biçimi olduğunu savunur.

Aristo’nun biyolojik ve coğrafi indirgemeciliği veya belirlenimciliği nedeniyle, bugün gültüğe geçtiğimiz bazı görüşleri, kendi zamanında “bilimsel” bulgular olarak savunduğunu anımsadığımızda resim daha da netleşmektedir. Sözgelimi, “kadınların kanlarının erkeklerden daha soğuk olduğu veya dişlerinin daha az geliştiği” gibi “biyolojik” bulgulardan yola çıkarak, onların ikinci sınıf konumlarını doğallaştırır. Yine Yunanlıların, “En mükemmel yönetim birimi olan Kent-Devletini keşfetmelerini”, “en ideal iklim olan ılıman iklime sahip olmalarıyla” ilişkilendirerek temelsiz bir coğrafi belirlenim ilişkisi kurar. Son olarak

Aristo'nun, "Yunan Kent-Devleti, en mükemmel seviyeye ulaşmıştır; çünkü sadece Yunanlılar böylesine mükemmel bir yaşamı kurmak için gerekli bilgi ve yeteneğe sahiptirler," derken gösterdiği duruş, nesnel olmadığı gibi, bizlere "bilimsel bulgularıyla" sürekli olarak Amerikan Liberal Demokrasisini haklı çıkaran, 20. yüzyıl siyaset bilimcilerini anımsatır.

Temel olarak bu türden çıkarımlarla, sözgelimi, 1990'larda "Tarihin bittiğini ve Liberal Demokrasinin muzaffer olduğunu" savunmak arasında pek bir fark yoktur. Zira Aristo Kent-Devleti'ne güzellemeler yaparken, bu siyasal birim çoktan tarih dışı olmuştu. Böylesine küçük bir siyasal birimi bu kadar önemsemeyi, sözgelimi, Roma İmparatorlarının anlaması mümkün değildi. Tarihin sonunun geldiğini ilan edenlerin, yarımın dünyasında anlaşılmasında da mümkündür. Zaten "siyaset bilimcilerin" en önemli özelliklerinden birisi, kehanetleri konusundaki utandırıcı başarısızlıklarıdır...

Geleneksel-felsefi yaklaşımın bir başka özelliği, izleyicilerinin siyasal çalışmalarını ayrı bir disiplin olarak görme yerine, felsefi yaklaşımı ana eksen olarak farklı alanlarla ilgili hükümlerde bulunmalarıdır. İktisadi, sosyolojik gözlem ve tespitler kullanılmakla beraber, bunlar bütünsel ve felsefi bir yaklaşımın içerisinde eritilir. Bu nedenle bu yaklaşım için Siyaset Felsefesi veya Siyaset Teorisi kavramları eşanlamlı olarak kullanılabilir. Burada kullandığımız biçimiyle Siyaset Felsefesinin en ayırt edici niteliği, "Olması gerekene" dair sorular soran, yanıtlar üreten bir düşünsel etkinlik olmasıdır. Siyaset Teorisinin, Siyaset Felsefesinden temel farkı, açıklama ve analiz çabalarını da içermesi, bu haliyle olması gerekenle yetinmeyip, olanla da ilgilenen, ampirik (deneysel) bir boyut taşımasıdır.

Bu fark, 19. yüzyıla kadar belirgin biçimde hissedilmiyordu. Dolayısıyla, bu iki kavram pek çok klasik metinde eşanlamlı olarak kullanılır. Sözgelimi bazı yorumcular, Aristo'yu ampirik yaklaşımı nedeniyle, Siyaset Teorisi alanına yerleştirmenin daha doğru olduğunu savunmaktadırlar. Bizce Platon'dan Aristo'ya, John Locke'dan Karl Marx'a kadar önemli pek çok düşünürü eşanlamlı olarak kullanılan Siyaset Felsefesi/Teorisi alanına yerleştirmek anlaşılırdır. Bu düşünürlerin bir kısmı, ampirik çabaları nedeniyle Siyaset Teorisi başlığı altında değerlendirilmeye daha uygun olsalar da, bu ayırımın daha belirleyici biçimde hissedilmesi için siyaseti bir bilim olarak gören yaklaşımın güçleneceği 20. yüzyılı beklemek gerekecekti...

"Devlete niçin itaat edilmeli?", "Kimler yönetici olmalı?", "Toplumda yeniden bölüşüm olmalı mı?", "Böyle bir yeniden bölüşüm hangi ilkelere dayandırılmalı?", "Bireysel özgürlükler sınırlanmalı mı?", "Böyle bir sınırlama hangi ilkelere hareketle gerçekleştirilmeli?", "Adalet nedir? Evrensel bir adalet tanımını olabilir mi?", "Böylesi bir evrensel tanımın, siyasal yaşamdaki karşılığı ne olmalıdır?" türünden sorular ve yanıtlar, Siyaset Felsefesinin konusunu oluşturur.

Yukarıdaki sorulara bakıldığında kolaylıkla görülebileceği gibi, ideal yönetim birimi ve biçimi, özgürlük, adalet, temel haklar, hukuk, demokrasi gibi pek çok kavram da Siyaset Felsefesinin temel konularını oluşturur. Bu soruların ve

temel kavramların niteliğine bakıldığında, eleştirel bir tutumla bu konulara yoğunlaşmak mümkünse de, bunun nesnel biçimde yapılabileceği iddia edilemez. Yukarıdaki kavramlarla ilgili tutumlarımız ve ilişkili soruları şekillendirip bunlara yanıt üretme çabamızın, toplumsal ve siyasal değerlerimizden bağımsız gerçekleştirilebilmesi olanaksızdır. Sözgelimi, “En iyi hükümet, en az yöneten hükümettir” ifadesinin ideal hükümet konusunda bir değer yargısı taşıdığı açıktır. Bu ifadeyi kullanan birisinin, toplumsal adaletin sağlanması için devlet veya hükümetin etkin biçimde müdahale etmesi fikrine sıcak bakmayacağı da tahmin edilebilir.

Yukarıdaki paragraftaki bütün soruların ve olası yanıtların değer yargılarımızla şekillendiğini vurgulamıştık. Bunu sakıncalı bulmak ve Siyaset Felsefesini “bilimsel olmayan” bir yaklaşım olarak olumsuzlamak, özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonraki “bilimci iyimserlik” döneminde oldukça yaygınlaştı. Oysa doğru olan Siyaset Felsefesini, siyasal görüşlerimizi zenginleştirme adına yapılan kamusal bir düşünme pratiği olarak görmek, bu alandaki çoğulluğu doğal saymak ve yurttaşlar olarak rakip yaklaşımlardan istifade etmek için aklımızı kullanmaktır. Tam da bu nedenle, kendi yaklaşımımız için “bilimsellik” iddiasında bulunmak ve rakip yaklaşımları “bilim dışı” ilan etmek, kamusal tartışmaları zenginleştirmek yerine, boğucu bir etkide bulunabilir.

Siyaset Felsefesi/Teorisi alanına baktığımızda en yaygın yöntemlerden birisi, “Siyasal düşünce tarihi” eksenli çalışmalardır. Bu yaklaşım, Aristo veya Konfüçyüs gibi klasik yazarların güçlü metinlerini temel çalışma nesnesi olarak ele alır. Metinlerin, üretildikleri bağlamda ortaya çıkan özgün anlamlarını yeniden kurmaya çalışır. Tam da bu noktada önemli bir sorun ortaya çıkar: Metinlerin özgün anlamlarını ortaya koymak, onların günümüze uyarlanmasını güçleştirici sorunlar yaratabilir.

Bu soruna verilen bir yanıt, tartışmalı siyasal kavramların açıklığa kavuşturulma etkinliği olarak tasarlanan Siyaset Felsefesi/Teorisidir. Örneğin, 20. yüzyılda Liberalizm ve Sosyalizm ideolojisine yakın duranlar arasında özgürlük, adalet gibi kavramların ne olduğu ve olması gerektiği üzerine canlı bir tartışma ortaya çıkmıştır. Özgürlük kavramından bir Sosyalistin ve Liberalin aynı şeyi anlamayacakları açıktır. Bir Liberal, özgür olmak için, devlet müdahalesi gibi *olmaması gereken* unsurları vurgulamaya eğilimliyken, bir Sosyalist özgürlüğü, kamusal iradenin *olması gereken* müdahaleleri üzerinden tanımlayabilir. Bu konuda oldukça meşhur bir atışma da vardır: Liberalizmin özgürlük anlayışını eleştirenler, bu anlayışa göre “Kışın herkesin köprü altında donma özgürlüğü” olduğu sonucunun doğduğunu; oysa asıl özgürlüğün, orada kimsenin donmaması için kolektif akıl ve gücümüzle müdahale etmekle başlayabileceğini savunurlar...

Dünyanın en etkili güçlerinden Britanya’da 19. yüzyıl boyunca, İkinci Dünya Savaşı sonrasında saygınlık kazanacak olan “Siyaset Bilimi” disiplinini andıran güçlü bir siyasal çalışmalar birikiminin oluştuğu görülüyor. Bu çalışmaların, Britanya’nın siyasal kurumları ve özellikle Britanya Hükümeti’nin işleyi-

şi konusunda giderek derinleşen bir uzmanlığı beraberinde getirdiği görülecekti. Bu çalışmalarda kurumsal siyasetin nasıl işlediğine dair betimleyici sorular önem taşıdığı gibi hangi sorunların ne türden devlet/hükümet siyasetleriyle çözülebileceğine dair bir kaygı da söz konusuydu. Siyasal kurumları mercek altına alan bu yaklaşım zamanla, Karşılaştırmalı Hükümet denilen bir alt disiplinin oluşmasına önyak olmuştur. Önce Britanya, Fransa ve ABD Hükümeti ve siyasal kurumlarının işleyişini ele alan bu alt disiplin, zamanla Sovyetler Birliği'ni ve Üçüncü Dünya ülkelerini de inceleme alanına katmış, 1960'larda "Karşılaştırmalı Siyaset" ismiyle daha kapsayıcı bir başlık altında yoluna devam etmiştir.

Önemli bir siyaset felsefesi ve teorisi geleneğine sahip Britanya'da, Karşılaştırmalı Hükümet alt disiplininin oluşması, 17. yüzyıldan bu yana, toplumsal ve sınıfsal mücadelelere Parlamento içerisinde çözüm aranması alışkanlığıyla da yakından ilişkilidir. Parlamento, Hükümet ve son derece güçlü yerel yönetimlerle ilgili soyut tartışmalardan ziyade bunların pratik sorunlarına eğilen bu yaklaşım, Siyaset Biliminin öncülü olarak görülebilir. Pratik ve sorun çözme odaklı arayışların beslediği bir başka alt disiplin de Kamu İdaresi denilen alan olacaktır. Kısaca özetlersek, Britanya'da ciddi bir birikim yaratan Siyaset Felsefesi, Karşılaştırmalı Hükümet ve Kamu İdaresi çalışmaları, 1960'lardaki alt disiplin çeşitlenmesinin de sacayaklarını oluşturacaktır.

Siyasal bilimlerin görkemli yükselişi ve beklenmedik gerileyişi

19. yüzyılın en büyük siyasal ve iktisadi gücü olan Britanya'da önemli bir siyasal çalışmalar geleneği oluşması son derece anlaşılırdır. 20. yüzyıl bir başka gücün, ABD'nin yükselişine şahit oldukça, bu ülkede de hacimli bir siyasal çalışmalar birikimi oluştuğu gözlenecekti. ABD'nin kendi gücüne en fazla güvendiği dönemde, siyasal çalışmaları bilimsel bir disiplin olarak inşa etme arayışı da en iyimser ve saygın dönemini yaşadı.

Daha 1920'lerdeki çalışmalarıyla Modern Siyaset Biliminin kurucularından birisi olarak görülen Chicago Üniversitesi'nden Charles E. Merriam, asıl sorunun alanın metodolojik yetkinliğini arttırması olduğuna inanıyor, bu nedenle Sosyoloji ve Psikoloji gibi disiplinlerden sayısal yöntemler alınması gerektiğini savunuyordu. Böylece Siyaset Bilimi, çocukluk hastalığı olan *a priori* tümdengelimci yöntemlerle bilgi üretme alışkanlığından kurtarılacaktı. Merriam, Davranışçı Ekol olarak bilinen yaklaşımın ipuçlarını vermekle beraber,

Davranışçılık

1930'ların ABD'sinde ortaya çıkan, özellikle Siyaset Bilimini etkileyen bir yaklaşımdır. Kantitatif yöntemler kullanılarak nesnel bilgi elde edilebileceğine dair bir ön kabul barındırır. Doğa Bilimlerinde kullanılan Davranışçı açıklamaların, sosyal bilimlere de uygulanabileceği iddiası üzerine bina edilmiştir. Bireylerin eylem ve davranışlarını en temel analiz nesnesi haline getirir. Davranışçılık, 1950'lerin sonu ve 60'ların başında ABD'deki Siyaset Bilimi çevrelerinde en görkemli dönemini, başka bir ifadeyle "Devrimini" yaşamıştır.

asıl “Davranışçı Devrim” için 1960’ları beklemek gerekecekti. Bu “Devrimin” en popüler siyaset bilimcilerinden David Easton’a göre asıl mesele, doğal bilimler metodolojisini model alan bir siyaset bilimi oluşturmaktı. David Easton ve Karl Deutsch gibi siyaset bilimciler, Sistem Teorisi denilen modeller geliştirerek, siyasal aktörlerin içerisinde hareket ettikleri siyasal süreçlerin oluşturduğu sistemi bütünsel bir analizle ortaya koymaya giriştiler.

Easton’a göre bir siyasal sistem, girdiler (*inputs*) ve çıktılardan (*outputs*) oluşmaktaydı. Girdiler, toplumun siyasal yapıya yönelik taleplerinden ve tutumlarından oluşurken; çıktılar, hükümetin bu talep ve tutumlara yanıt olarak oluşturduğu yasa ve düzenleme gibi kararları içeriyordu. Sözgelimi, askerlik süresinin kısaltılmasını talep etmek toplumsal bir girdiyse, Meclis’in bu süreyi yasal bir düzenlemeyle kısaltması, buna yönelik oluşan çıktıyı temsil ediyordu. Sistem teorisi, girdilerin rahatlıkla ortaya konulabilmesi ve ardından siyasal otoritenin aldığı bu verilerden yola çıkarak siyasal kararlarını (çıktıları) oluşturmalarının, uzun vadede siyasal sistemin sağlıklı ve dengeli işlemesini güvencelediğine, yani istikrar getirdiğine inanıyordu.

Aslında Easton, doğal bilimlerden aldığı sistem analizi yöntemiyle Liberal Demokrasinin siyaset anlayışını ortaya koyuyor, meşrulaştırıyordu. Buna göre sivil toplum, parti ve dernekleri yoluyla siyasete kendi girdilerini iletiyor ve hükümet, bu girdileri tarafsızca değerlendirip, en uygun siyasalara (çıktılara) dönüştürüyordu. Hükümetin, bürokrasinin kendi özne çıkarlarını tercih edebileceği veya bu yapılar arasında maddi çıkar ve ideolojik nedenlerle çatışmalar yaşanabileceği ve bu nedenle “çıktıların” bazı sınıfları veya tabakaları daha fazla destekler mahiyette olabileceği, sistem analizinde üzerinde durulmayan noktalardır. Yine Easton’un sistem modelinde tasvir edilen devlet, baskı aygıtlarını sıklıkla kullanan günümüz devletinden oldukça farklı ve naif bir şekilde tanımlanır. Easton’un modeli bu haliyle, 1950 sonrası ABD siyaset bilimcilerinin kendi devletlerine duydukları inanç ve güveni yansıtır. Tam da bu nedenlerle, iddia ettiği tarafsızlık duruşundan fazlasıyla uzaktır.

Davranışçı Ekol’den etkilenen ve insan doğasına dair kimi varsayımlarla modeller geliştiren isimlerden birisi de Anthony Downs’tü. Downs, 1957’de yazdığı *Demokrasiye Dair Ekonomik Teori* kitabında, Seçmen Rekabeti kuramını ortaya koydu. Kuramsal İktisat alanındaki gelişmelerden etkilenen Downs’un çıkış noktası, seçmenlerin oy verirken rasyonel aktörler olarak hareket ettikleridir. Buna göre seçmenler oy verirken kendi çıkarları açısından en fayda getirici tercihte bulunurlar, siyasi partiler de en çok oyu almayı amaçlarlar. Bu nedenle siyasi partiler, en çok oyu alabilmek için ideolojilerini yumuşatıp merkeze yönelirler.

Günümüz siyasetine baktığımızda, “rasyonel seçmen” varsayımının yetersizliği kolayca ortaya çıkacaktır. Bu yaklaşım, kimi değerler için ideolojik partilere destek veren ve bazen bu desteği verirken partilerinin kısa ve orta vadede iktidara gelemeyeceğini, dolayısıyla kendilerine “maddi getiriler” sunamayacağını bilen seçmenlerin davranışlarını açıklayamıyor. Sadece ülkemizde değil, dünyada da kimi parti ve hareketler, siyaseti gücün azamileştirilmesi olarak gören bakışı

kabul etmiyor ve buna meydan okuyorlar. Dolayısıyla, insanları sadece “iktisadi varlıklara” ve salt çıkar merkezci düşünen kâr/zarar hesapçılarına indirgeyen bakış, bütünsel bir açıklayıcılığa ulaşabilmekten bir hayli uzaktır...

Davranışçı Ekol, abartılı bilimciliğiyle, Soğuk Savaş döneminin gerilimli atmosferinde “saf bilim” peşine düşüyor, “olması gerekene dair” ilgisini yitiriyordu. Bu akımın Siyaset Felsefesi geleneğini bilim dışı olarak yargıladığı, özellikle Siyasal Düşünceler Tarihi çizgisini disiplinin dışına itmeye giriştiği görülecekti. Bilindiği gibi eğer “Davranışçı Devrimden” söz edilecekse, devrim bir şeylere karşı olmalydı. Hem, Siyaset Felsefesi ve 20. yüzyılda daha popülerleşen adıyla Siyaset Teorisi, fazla eleştirel, muhalif bir içerik kazanmaya da başlamıştı.

Eleştirel siyaset teorisi yoluna devam ediyor

Siyaset felsefecisi Sheldon S. Wolin’e göre Davranışçı Ekolün, yöntem sorunlarını abartılı biçimde merkeze alması, çağın yakıcı siyasal meseleleri karşısında tavır üretememekle, bu nedenle Siyaset Teorisinin eleştiri geleneğinden kaçmakla da ilişkiliydi. Bu gözlem, Davranışçı Ekolün izleyicilerinin siyasal değerlerden bağımsız olduklarını göstermez. Büyük çoğunluğu muhafazakâr değerlere sahip bu isimler, kendi statükocu siyasal değerlerini bilimsellik iddiasıyla meşrulaştırmaya girişirken, rakiplerini “bilimdışı, ideolojik veya öznel” olmakla yargılıyorlardı. Bu nedenlerle, “Davranışçı Devrim”, özünde muhafazakâr bir devrimdi.

Davranışçı Devrimin en görkemli döneminde bile “hayaletleriyle savaşmak zorunda olduğu” kimi isimler, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında son derece etkili ve eleştirel bir sosyal ve siyaset teorisi birikimi yaratmışlardı. 1930’lu yıllardan itibaren ABD’ye göçen bu isimler arasında en dikkat çekenler, Leo Strauss, Eric Voegelin, Hannah Arendt, Theodor Adorno ve Herbert Marcuse’du. Sağ veya Sol ideolojilerden beslenen bu isimleri ortaklaştıran, normatif Siyaset Teorisi yaklaşımındaki ısrarları ve ortaya koydukları görkemli eserlerdi. Bahsedilen isimlerin, bilimci yaklaşımı, Modernizmin ve Aydınlanmanın bazı otoriter yönlerini eleştirmelerinin, 1960’ların ABD’sinde ülkelerinin ve disiplinlerinin gücüne büyük güven duyan isimleri rahatsız etmesi kaçınılmazdı.

Bu bağlamda Leo Strauss’un, yeni siyaset biliminin yöntem ve kapsamının aslında ciddi bir krizin göstergesi olduğunu iddia etmesi ilginçtir. Buna göre, pozitivist geleneğin normatif sorunlarla yüzleşmemesi, Batı toplumlarının yaşadıkları siyasal krizden bağımsız anlaşılamazdı. Liberal demokrasiye, bilime, akla ve ilerlemeye yapılan bu saldırıların ABD’de daha fazla yankı bulması için 70’lerin başını beklemek gerekecekti.

Böylece Pozitivizm sonrası veya Davranışçılık sonrası dönemi müjdeleyen meydan okumalar görülmeye başlandı. Bu geçişi ilk sahiplenen ve duyuranlardan birisinin, ismi Davranışçılıkla özdeşleşmiş siyaset bilimci David Easton olması çok anlamlıdır. Easton, 1969’da yeni bir devrimin eşiğinde olduğumuzu duyurdu: Davranışçılık sonrası Devrimi! 1970’lerden sonra, Siyaset Bilimi disiplininde bilimci “yöntem fetişizminin” gerilemeye başladığı görülecekti. Siya-

set bilimcilerin inandırıcılık krizlerini aşmak için geliştirdikleri yeni stratejilerden birisi, daha özgül sorunlara yoğunlaşarak bunlarla ilgili uygulanabilir siyasetler geliştirmek olacaktır. Özellikle ABD’de seçimle oluşturulan çok sayıda yönetim birimine danışmanlık yapmak, kimi toplumsal sorunların çözülmesi için siyasalar oluşturmak bu uzmanlaşma eğilimini besledi.

Bir başka güç stratejisi de, Uluslararası İlişkiler ve Karşılaştırmalı Siyaset disiplinlerine yoğun bir ilgi gösterilmesi oldu. Böylece bilim insanı olmaktan türetilen saygınlık arayışının yerini, devlet veya önemli düşünce kuruluşlarına danışmanlık yapmaktan, pratik bilgi üretmekten almaya girişen yeni uzmanlık stratejisi aldı. Böylece bir zamanlar soyut sistem analizleri yapan siyaset bilimcilerin yerini, sözgelimi Sovyetler Birliği veya Ortadoğu “uzmanı” olan ve gerektiğinde hükümetleriyle bilgilerini paylaşan uzmanlar aldı.

Tüm bu gelişmeler yaşanırken, normatif-eleştirel geleneğini sahiplenen Siyaset Teorisi, Siyaset Biliminin meydan okumalarına rağmen, kendi yoluna devam etti. 1970’li yıllar, Davranışçı Ekolün en önemli dayanağı olan Pozitivizme karşı inandırıcı eleştirilere ve meydan okumalara sahne oldu. Doğal bilim yöntemlerinin, sosyal bilimlere uygulanabilirliğinin eleştirildiği bu çalışmalar, sosyal bilim kuramlarının hangi ortamlarda üretildiğini, üretildikleri tarihsel bağlamların ortaya konulan soru, yöntem ve yanıtlara nasıl etkilerde bulduklarını gösterme çabalarıyla dikkat çekiyorlardı.

Bilim tarihçisi Thomas S. Kuhn, bilimin üretildiği koşulların ve “paradigma değişimi” dediği sıçramaların, bilimsel üretimin niteliğini nasıl etkilediğini çarpıcı biçimde ortaya koydu. Kuhn *Bilimsel Devrimlerin Yapısı* (*The Structure of Scientific Revolutions*, 1962) adlı eserinde, bilginin ilerlemeci bir anlayışla ve nesnel olarak geliştiğine dair inancı reddetti. Bilim üreten toplulukların, geçmişten farklı paradigmalara yönelmeleriyle, ele aldıkları meselelerle ilgili daha önce başvurmadıkları yeni bakış açıları geliştirdiklerini savundu. Rakip kuramlar hep olacaktır. Bunlardan birisinin bilimsel ve üstün olmasını beklemek doğru değildi. Tam da bu nedenle “hakikatin” rekabet halindeki yorumlarıyla yaşamayı öğrenmeliydik.

Böylece 1970’li yıllarda, bugün siyaset teorisi alanındaki tartışmaları etkilemeye devam eden görkemli çalışmalar üretilmeye başlandı. Özellikle Jürgen Habermas, John Rawls ve Robert Nozick’in çalışmaları, bu bağlamda ilk akla gelen eserlerdi.

Bugün “Siyaset Bilimi” disiplinde, alt disiplinleri kimi ortak paydalarla buluşturan kapsayıcı ve ikna edici bir üst kimlik oluşabildiğini iddia etmek mümkün değildir. Siyaset Teorisi, kendi özerkliğini derinleştirme eğilimine girerken, bu alandan kimileri, Felsefe, İktisat, Sosyoloji ve Antropoloji gibi alanlarla daha fazla etkileşimi savunan, disiplinler-arası çalışmalara yönelmeye başladılar. Böylece, kendi disiplinlerinin derin dehlizlerinde kaybolmayıp, bütüne bakmaya çalışan arayışlar ortaya çıkmaya başladı. Bu türden çalışmalara, Siyaset Bilimi geleneği içinde kalanların en ısrarlı eleştirileri, elimizde biriken muazzam ampirik bilgi havuzundan yeterince istifade edilmediğidir...